

У А П Ц 1921 ЦЕРКВА І ЖИТТЯ

Орган Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського

Verlagsort: 791 Neu-Ulm/Donau — KIRCHE und LEBEN — CHURCH & LIFE

РІК VII

МАІ-ЖУНІ 1963

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 1963 р.

№ 3/36

Іконостас в храмі Св. Володимира УАПЦ в Лос Анжелес, Каліфорнія, ЗДА.

Preis 1 DM

Ціна 1 нм

Іконостас в храмі Св. Володимира в Лос-Ангелес

(До світлини на 1-й сторінці)

Світлина зображає Іконостас в новозбудованому храмі (див. журн. «Ц. й Ж.» ч. 6/33) Св. Володимира в м. Лос-Ангелес, Каліфорнія. Цей Іконостас не новий, а перенесений з каплиці до нової церкви. Обрамовання Іконостасу дуже скромне, але приємне. Ікони були виконані артистом-малюєм, проф. Василем В. Кричевським у 1951 році. На дияконських дверях — ікони дияконів — св. арх. Стефана (права) й Филипа (ліва). Традиційно на цих дверях ставлять ікони св. Архангелів, але, якщо звемо їх дияконськими дверима, то й слід ставити на них ікони св. Дияконів, бо й двері ці служать для входу дияконів при відправі служб Божих. Парафія збирає кошти для виготовлення мистецького іконостасу у різьбі для цього під-

шукує мистця-різьбаря. З огляду на те, що церква є ширшою від давнішої каплиці, то й іконостас треба поширити. Для цього зроблено замовлення проф. В. Кричевському на виготовлення двох великих ікон (5х6 футів): Різдва Христового й Сшествія Св. Духа. Розмір іконостасу тепер — 24 фути довгий, 10 футів високий, новий буде — 36 футів широкий, а висота буде вирішена артистом різьбарем. Царські двері, що їх бачите на світлинці, не різьблені, а вирізані на дошці, посередині є 4 ікони св. Євангелистів. Взагалі, іконостас справляє миле й молитовле враження. Над іконами висять вишивані рушники, пов'язані в круги посередині.

о. П. М.

Митрополит Василь ЛІПКІВСЬКИЙ

ХТО Є „ВСІ СВЯТІ“?

ПРО КАЛЕНДАР І СВЯТИХ, ЩО З ПРОСТОГО СТАНУ Й УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
(ПРОПОВІДЬ В НЕДІЛЮ ВСІХ СВЯТИХ)

Сьогоднішня неділя, браття, перша неділя після Зелених Свят, називається Неділею Всіх Святих. Вона присвячена для всіх тих од віку померлих, що своїм життям так угодили Богові, що душі їх на тім світі перейшли до утіх Царства Небесного; вони здобули таку ласку у Бога, що своїми молитвами і для нас випрошують Божої ласки.

Хто ж такі є ці святі? Тільки небагатьох з них Церква занотувала в своїх «Святцях» (календарі), а саме тих, що найбільш відомі були Церкві своєю працею на Її користь, або звертали на себе велику увагу подвигами власного самоудосконалення, або любов до Христа засвідчили перед усіма своїми муками за Нього. Святкування цих Святих розкладено Церквою в церковних календарях через увесь рік за їх іменнями. Але, як я сказав, імення тих Святих, що вміщені в календарі, це є тільки найбільш незначна частина того незліченого Собору Святих, імення яких відомі тільки Богові.

Це є всі ті, що про них читалась сьогодні Св. Євангелія. Це ті, хто сміливо визнавав Христа перед людьми, і кого Христос за це визнав перед Отцем своїм Небесним.

Це ті, хто любив Христа більш ніж батька та матір, більш ніж сина та дочку, і за це став достойним царства Христового.

Це ті, хто взяв хреста свого й пішов слідом за Христом.

Це ті, про кого Христос сказав: Хто покине дім, або братів, або сестер, або батька, або матір, або жінку, або дітей, або лани ради іме-

ні Мого, той в сто раз більше здобуде й життя вічне осягне.

Це нарешті ті, що щиро послужили меншим братам Христовим, всім убогим та нужденним. — голодних годували, нагих одягали, подорожніх приймали, хворим, в'язням допомагали, — що їм Христос в день Суду Свого скаже: «Прийдіть, благословенні Отця Мого, і наслідуйте приготоване вам Царство!» (Мат. 25,34).

Хто ж вони такі — всі ці святі? До якого стану людности вони належать? Чи до стану багатіїв, панів, вищих урядовців, чи до стану бідняків, робітників, селян? Тепер, браття, до всього роблять класовий підхід і навіть до Святих хотять підійти з класової точки погляду. Про безмежний Собор тих Святих, імена яких нам невідомі, ми безумовно не можемо сказати, до якого стану людства вони належали, але за нас відповідає сам Христос: «Останні тут, на землі, будуть першими там, на небі». Що ж відносно тих Святих, що вміщені в календарі, імення й життя яких нам відомі, — то вороги Христової Церкви з пролетарськими гаслами що шукають всяких прикличок, аби Її знеславити, вже й те примітили, що майже всі, вміщені в календарі Святі, належали за свого життя до т. зв. пануючих класів — до царів, князів, вищих духовних урядовців і найбільше до ченців.

На підставі цього спостереження безвірники роблять такий висновок, що, значить, і Церква є по суті інституція буржуазна, дуже сприяє вищим класам суспільства, коли навіть календар Святих у Неї майже весь з ви-

щих клясів, а з людей пролетарських — робітників, селян — майже нікого нема. Цей докір мав би ще свою вагу, коли б у Церкві тільки й було Святих, що вміщені в календарі. Але ж, як ми сказали, це тільки незначна частина всіх Святих, що залишили по собі помітний для людей слід, можливо навіть через те саме, що належали до вищих станів суспільства, що займали вищі посади в Церкві. Але велика більшість Святих, що відомі тільки Богові, може саме й через те невідомі людям, що вони походили з нижчих верств людства, були «останніми» тут на землі. Але ці Святі, — невідомі людям ще більше, ніж перші, — відомі Богові й високі перед Ним, бо Христос сказав: «Останні будуть першими в Його Царстві».

Що відносно складення календаря Святих, то й ми можемо припустити, що на ньому відбилися, як і на всякій людській праці, і людські обмеженості й людські хиби. Лише імена своїх мучеників кожна Церква більш-менш ретельно занотовувала, а далі й тому, що над складенням «Святців» найбільше працювали єпископи й ченці, — природно, що і в «Святці» вони вносили найбільше єпископів і ченців. Та й «пролетарське небо» — з кого складається? Маркс, Енгельс, Лібкнехт і інші найбільш відомі діячі з цього «неба» до пролетаріату навіть не належали, а лише працювали на його утворення, а безліч звичайних пролетарів, може ще більш щирих, ніж їхні верхи, так і залишаються і залишатися нікому невідомими, тільки Богові.

Ми мусимо сказати, що на наших православних «Святцях» відбилась ще одна хиба, яка вже не досить і личить Церкві. Коли ми розглянемо наш сучасний православний календар, то побачимо, що найбільше там Святих з грецької і російської націй. З інших народів, коли й вміщені Святі, то хіба такі, яких уже ніяк не можна було обминути. Разом з хрещенням ми й «Святці» прийняли з Царгороду, і природно, що в них вміщено найбільше царгородських царів, патріархів і взагалі грецьких, відомих святістю життя єпископів, ченців. Коли додатки до грецьких «Святців» почала робити Москва для звеличення своєї держави, як «нового Риму», вона звичайно внесла в «Святці» своїх Святих російських. Зокрема з українського народу, крім Печерських Святих (хоч і вони майже всі вважаються місцевими), в «Святці» вміщено лише кілька Святих, як «всеросійських», і то лише в останні часи, як Димитрій Ростовський, Феодосій Чернігівський, Йоасаф Білгородський, що виявили себе щирими прихильниками Москви.

Наша Українська Церква своїх «Святців» ще не має і не могла мати, поки була підлегла московській Церкві. Вона повинна була почитувати — Петра, Олексія, Іону московських, Никиту Новгородського та інших російських і

грецьких Святих. Зараз наша Церква вже автокефальна, але своїх «Святців» ще не має, і хто знає, чи скоро буде мати, бо їх треба відшукувати в старих документах, а їх уже багато втрачено, знищено. Для вміщення в «Святці» потрібне (в старих Церквах) і офіційне визнання певними церковними актами, в яких звичайно відбивається і певна політика і певний формалізм. У римо-католиків для визнання святим, над ним утворюється справжній суд з обвинувачувачем (адвокатом диявола) і захистником. В Православній Церкві для визнання святим, від нього обов'язково вимагаються чудеса: зцілення хворих.

Але, браття, найбільша утіха нашого сьогодення Свята в тому, що ми зараз шануємо і всіх тих Святих з усього народу й роду, які непоміті були людям, не ввійшли в їхні «Свят-

ці», але сподобилися вічної слави у Бога. Ми можемо припустити, що цих Святих найбільше з простого народу, з найнижчих його станів, що «останніми» були тут, а стали першими у Бога. І найбільше цих Святих не з духовництва, не з чернецтва, а із звичайних Божих рабів, що жили звичайним побожним життям, нічим не відрізнялись від народу, — як ті дві замужні жінки, що Бог їх поставив за приклад великому пустельникові Антонію, що жили в сусідстві між собою й ні разу не поспарились.

Браття! Будемо вірити, що й з нашого українського народу, коли не в «Святцях», то в Соборі всіх Святих є значна громада. Наш народ ніс на собі завжди такий тяжкий хрест, що здобув собі багато ласки у Бога. Хіба мало з нашого народу мусіли покидати родину, господарство, рідну землю та тяжко мучитися в татарській й турецькій неволі за ім'я Христо-

ве? А скільки з народу, з козацтва залишали все, щоб захищати свою віру та волю, терпіли знущання та муки, і смерть прийняли в цій боротьбі?! А кріпацтво під польським та московським панством хіба не було тяжким хрестом для народу? І взагалі завжди трудне було життя нашого народу, а відомо, що великими труднощами досягається Царство Небесне (Матв. 11,12).

Вшануймо ж, браття, сьогодні всіх наших Святих — попросаємо у них молитов за нас перед престолом Милосердного Бога, щоб Він сподобив і нас здобути те, що є найбільш цінного в нашому житті для переходу на той світ здобути святість. Тепер ми слухаємо слово Боже рідною мовою, більш вільні і в своєму часі і в своєму майні, і більше можливості маємо набути християнської свідомості — послужити Богові і своїм часом і майном, і виконати ті заповіді, якими Христос визнає святість людини.

Браття! Шануючи сьогодні всіх наших Святих ми, як християни, повинні безумовно вшанувати в цей день і всіх Святих інших народів, і Церков. Там, в оселях Отця Небесного, Святі вже не поділяються на православних,

католиків, лютеран та інших, як у нас на землі. Там уже всі Святі, з якого б народу, чи Церкви не походили, безумовно перебувають в братерстві й єднанні: світло Лиця Божого там нищить і розганяє всі хмари темних людських змагань та суперечок. Там уже цілковите з'єднання Церков. А що у Бога є Святі усіх Церков, це річ безперечно, бо святість, як виконання заповітів Христа, страждання за Нього, відданість Йому — спільна всім Церквам.

Ми навіть повинні вірити, що й з інших вір не мало є Святих у Бога, бо ап. Павло сказав: «Слава і честь і вічний спокій всякому, хто робить добро, чи то євреєві, чи еллінові (поганинові) (Рим. 2,10), і ці Святі у Бога безумовно перебувають в братерстві зі Святими з християн, — святість усіх там поєднує. Отже це Святе на пошану всіх Святих на небі — нехай і всіх, що на землі — всі віри і народи — нахиляє до братерства й єднання через святість життя.

Ми ж, браття, в справі досягнення святости найбільше пам'ятатимемо слова Христові: «Багато перших будуть останніми, а останні першими». Амінь!..

Федір БУЛЬБЕНКО

Митрополит Петро Могила

(Продовження з попереднього числа)

6. СПРОБИ НОВОЇ УНІЇ

Ще перед висвяченням Петра Могили на митрополита, археп. Мелетій Смотрицький захопив над тим, щоб утворити єдність між православними й уніятами, тобто ввести нову унію. Свої погляди на різниці в догматичі православних і католиків та уніятів він звів до апології латинської науки, і зробив висновок про необхідність унії з Римом для Православної Церкви. До того археп. М. Смотрицький додав ще й згадку про всі політичні вигоди, що з Унією ніби прийдуть для українського народу. Археп. М. Смотрицький виготовив цю свою «Апологію»; вислав в двох копіях митроп. І. Борецькому і архимандриту П. Могили для видрукування. Лише три тижні він чекав на відповідь-вістку про друк, а не дочекавшись, послав свою «Апологію» до Кракова своєму другові уніятові Касіану Саковичу (був. ректорові Київської Брат. школи), який і видрукував «Апологію» польською мовою.

В часі перед Собором, призначеним на 15 серпня 1628 р. (храмове свято Печерської Лаври), «Апологія» розійшлась вже серед православного громадянства і викликала надзвичайне обурення. Православні готувалися до суду над

археп. М. Смотрицьким за відступництво і зраду Православ'ю.

Зміст «Апології» і реакція на неї православних спричинились до ухилення митрополита І. Борецького і архимандрита П. Могили від будь-якої участі в унійній акції археп. М. Смотрицького. Навпаки, вони почали готуватися до боротьби з еп. М. Смотрицьким і його книгою «Апологією». До Києва було викликано двох освічених богословів — Корецького протопопа Лаврентія Зизанія і Слуцького протопопа Андрія Мужилівського. Вони разом, з участю митр. І. Борецького і архимандр. П. Могили, розглянули «Апологію», знайшли в ній 105 неправославних думок, які і стали підставою до акту обвинувачення М. Смотрицького у відступництві. Приїхавши на Собор археп. М. Смотрицький звернувся до П. Могили в Печерський монастир, але не був прийнятий П. Могилою, а служка архимандрита повідомив, що йому призначено побут в Михайлівському монастирі. Делегація від Собору домагалася від археп. М. Смотрицького зречення від «Апології» і прилюдного покаяння. А делегація від козаків заявила: «Ми придбали цю святиню (православ'я) нашої кров'ю,

хочемо й закріпити її, або власною кров'ю, або кров'ю тих, хто став би нехтувати нею, чи відступати від неї».

В Лаврському Соборі на Всенічний під свято Успіння Божої Матері, єп. М. Смотрицький врешті підписав текст зречення. Анафематствування «Апології» з прилюдним покаанням єп. М. Смотрицького відбулось в день престольного Лаврського свята 15 серпня 1628 р. за Службою Божою.

Архимандрит Петро Могила роздав кожному єпископу по свічці й по одному листку «Апології». При повній тиші Віленський намісник Йосиф Бобрікевич відчитав Акт Зречення, напередодні підписаний єп. М. Смотрицьким. В цьому Акті архієп. М. Смотрицький більшу частину блудів в «Апології» склав на її видавця Касяна Саковича і відрікся від книжки.

Після того, як М. Смотрицький ще раз зрікся усно «Апології», тоді зійшли на катедру Митрополит Іов Борецький та Луцький єпископ Ісаак Борискович. Митрополит від імені всієї Церкви урочисто викляв «Апологію» і видавця її Касіяна Саковича. Всі присутні ієрархи, також і Мелетій Смотрицький, рвали, палили свічками і топтали ногами друковані аркуші «Апології».

Проте, повернувшись до Львова, єп. М. Смотрицький видав «Протестацію», в якій заявляв, що він силою змушений був відріктися «Апології». Рим надав йому титул архієпископа. За оцінкою історика проф. М. С. Грушевського — «перехід на унію М. Смотрицького нічого не дав унії, православні позбавили його всякої уваги й значення в суспільстві, та й недовго пережив він свою київську трагедію». (Іст. У-Р т. VIII ч. I ст. 84 М. Грушевський). Помер М. Смотрицький 27 грудня 1633 року.

7. ЗАХОДИ КОРОЛЯ ВОЛОДИСЛАВА IV ЩОДО НАВЕРНЕННЯ ПРАВОСЛАВНИХ НА УНІЮ

Католики й уніяти поширювали думку серед впливових осіб про утворення незалежного українського Патріархату з тим, щоб прихилити найвпливовішого й авторитетного серед православних українців митр. Петра Могили на свій бік, обіцяючи виставлення єдиної кандидатури Петра Могили в патріярхи. Тим самим уніяти ставили собі на меті, ослабити авторитет великого митрополита Петра Могили.

Короля Володислава IV цікавили державно-польські інтереси, а не релігійні інтереси Риму. Проте він закликав підтримати ідею утворення українського незалежного Патріархату, як захід скерований проти православного сходу, і для можливого заспокоєння серед уніятів і католиків.

Касіян Сакович в «Перспективі» про митр.

Петра Могили писав, «якщо б Могила тільки схизму схотів залишити і в єдності з римським костелом бути, то без всякого роздуму не тільки митрополичого, але й патріяршого сану був би достойний». (Митр. Макарій Ор. сіт. т. XI. ст. 616).

Митр. Петро Могила цілком розумів заміри уніятів і зовсім не приклав жадних старань до помочі в цих замірах. Він не був спокушений патріяршим саном з Риму. Митрополит Петро Могила не міг не бачити, що й цей новий проект має в собі давніші наміри підпорядкування православних в Польщі Римському престолові, бо ж Рим ніколи не поступиться догматом про примат Папи в Церкві, а підпорядкування Римському престолові ховає в собі вже й дальшу небезпеку для чистоти Православного Ісповідання Віри. Щось подібне ми бачимо й тепер у проекті створення Патріярхату УАПЦеркви в еміграції, що його діяльно пропагують і підтримують католики-українці, які намагаються влити своє старе вино в нові міхи.

Митр. Петро Могила, як людина вчена, прийняв діяльну участь в гарячій полеміці православних з католиками. Коли Митр. П. Могила скликав Собор, Касіян Сакович (бувний православний, перейшов на унію, а пізніше став католиком і зробився ненависником батьківської Православної Віри) написав по-польському ідку сатиру, а пізніше видав також по-польському «Перспективи заблуждєній, ересей та забобони Української Православної Церкви».

У відповідь на це митр. Петро Могила написав у 1644 р. великий твір під назвою «Літос» — тобто камінь. Цей твір митр. Петро Могила видав під псевдонімом «Евсевія Пимена» (тобто благочестивого пастиря) було написано по-польському, бо метою автора було довести полякам-католикам несправедливість нападок їх духовників проти Православ'я. Одночасно була «Літос» написана і в українській редакції, що й до цієї пори залишилася в рукопису. «Літос» складався з 3-х розділів: 1. Про таїнства і обряди; 2. Про церковний устав; і 3. Про дві головні догматичні різниці Східної Церкви від Західної — про ісходження Св. Духа та про головство Римського Папи. Митр. Петро Могила ставився неприязно до римської Церкви, але не з причини різниці в чині Богослуження, а за її догматичні збочення, з яких визнання абсолютного голови в особі папи, а не Христа, займає перше місце.

Православні українці, що увірували в Христа Спасителя не мають сумніву що ХРИСТОС керує СХІДНЬОЮ ЦЕРКВОЮ, і є ГОЛОВОЮ ЦЕРКВИ, як і Сам обіцяв: «Я є з Вами до скончання віка». Східна Церква, — казав митр. П. Могила, — завжди просить Бога про з'єднання Церков, але не про таке з'єднання, як теперішня унія, що гонить лю-

дей до з'єднання киями, в'язницями, несправедливими процесами та всіляким насиллям. Така унія призводить до роз'єднання, а не до з'єднання.

8. КИЇВСЬКИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР 1629 р.

У 1629 році, тоді ще архимандрит Петро Могила видав «Служебник», схвалений Київським Церковним Собором на чолі з митрополитом Іовом Борецьким та іншими єпископами. Цей «Служебник» відрізнявся від попередніх тим, що в ньому було прикладено догматичне та обрядове пояснення Літургії, написане одним із учнів архимандрита П. Могили — Тарасієм Земкою. (Гуманом Київського Братського монастиря). Маючи цей «Служебник», священнослужителі Української Православної Церкви вперше одержали єдине настановлення для відправи Літургії та встановлення богослужбового чину «Пассії» для відправи в часі Великого Посту, а разом з тим священнослужителі могли розуміти те, що відправляли.

З метою охорони Православ'я від протестантських, а часом і католицьких поглядів «Служебник» Петра Могили мав такий заголовок: «Літаргіаріон, си есть Служебник от Літургії св. Василя Великого, Іоанна Златоустого і Преждеосвященних і Служеній іерейських і діаконських повседневних, пощних же і дневних в себе содержимих реченій». Собор ухвалив, щоб кожний православний священник придбав собі цей «Служебник». Петро Могила виправив його на підставі грецьких оригіналів, «понеже вся книги словенськія — написано в передмові Петром Могилою, — от колико літ переписуються невіжками, токмо чорнилами мажучими, ума же не имущими, — і сили словес не відущими», а тому в тих книгах було «множайшая і безчисленная погрешенія»...

Через десять років 1639 р. П. Могила, вже будучи митрополитом, видав 2-м виданням свій «Служебник» збільшений ектеніями й молитвами на різні випадки життя.

9. ПЕТРО МОГИЛА — МИТРОПОЛИТ (1633-1647)

Православні шляхтичі і духовенство, що були тоді на сеймі, там же вирішили звільнити митрополита Ісаїя Копинського від обов'язків митрополита, як людину хвору й старшу віком, а крім того, як великого прихильника орієнтації на царя московського. Там же на Київську митрополичу катедру був обраний архимандрит Печерський Петро Могила, тобто не на елекційному церковному соборі, а православними послами Варшавського сейму в листопаді 1632 р. Акт обрання підписали православні шляхтичі на чолі з Адамом Кисілем та сенатори в кількості 49-ти разом з бувшими там духовними особами.

Володислав IV затвердив обрання Петра Могили на митрополита. Разом з усіма привілеями було дано і привілей на реорганізацію Київської Братської школи в Колегію.

Після того, як король затвердив це обрання, Петро Могила, на початку квітня 1633 року розіслав грамоти з запрошенням прибути до Львова на урочистість хиротонії нового митрополита, що відбудеться в Фомину неділю.

До Царгороду, за отриманням благословення від патріярха, делеговано було учителя Ісаїя Трофимовича Козловського. Патріярх Кирил Лукарис відразу дав своє благословення.

Архимандрит Петро Могила прибув до Львова. Єпископська хиротонія архимандрита була довершена Львівським єпископом-екзархом Константинопільського патріярха Єремією Тиссаровським і трьома титулярними єпископами: Ісакієм Борисковичем, Паїсієм Іполитовичем і греком Авраамієм. Перше свячення було в світлу середу, на Св. Юрія, друге в суботу, а третє в неділю Провідну 28. IV. ст. ст. Записує літопис, що на Петра Магила були положені митрополичі одіння, спішно прислані патріярхом разом з благословенням.

Петро Могила, очевидно цю висвяту в Києві не рішався робити тому, що катедра Київська була ще в уніятських руках. (Іст. У-Р м. Грушевський т. VIII — 183 ст.).

Обрання Петра Могили митрополитом зустрінуто було у Києві з захопленням. Учні Братської школи складали йому гімни й панегірики. «Коли б ти задумав, було сказано в привітанні, обіхати і поглянути від Києва до Вільно і до меж українських і литовських земель, з якою б радістю зустрічали б тебе ті, котрим наповнені суди, темниці та підземелля — за НЕПОРОЧНУ ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ!»

Друкарі піднесли митрополитові надруковану ними брошуру п. н. «Евфонія весело бремячая». А київські міщани разом з козаками і православними духовними з піднесенням захопленням кинулись відбирати від уніятів святинню Українського народу Св. Софійський Собор. Собор тоді стояв порожній; Богослуження там не відправлялись, бо уніятський митрополит Іосиф Вільям Руцький жив у м. Вільно. Ключі були у шляхтича Корсака. Місцевість, де стояв Софійський Собор, була за містом і відгорожена валом, там було невеличке поселення — Софійська Слобідка. Коли жінка Корсака відмовилася дати ключі від дверей Собору, — натовп в 500 осіб кинувся сам відкривати: порозбивали колодки і захопили катедру Собор Св. Софії, а потім таким самим чином заволоділи і іншими сусідніми Церквами, що були в уніятських руках — Св. Миколи, замість Десятинної, старинними стінами церкви Св. Василя, збудованої св. Володимиром.

Таке рішуче поступовання нового митрополита Петра Могили створили для нього добрий

настрій в Києві, навіть серед неприхильних раніше до нього людей.

«Правдоподібно, — пише М. С. Грушевський, — рішуча боротьба з уніятами за права Православної Церкви, проявлена за останній час Петром Могилою, помирила з ним суспільність, а тверду руку православному митрополитові в такий твердий час мабуть признавано таки й потрібною». (Іст. У-Р М. Грушевський ст. 187 т. VIII).

Першим ділом митрополита було привести Собор Св. Софії в належний вид, освятити для відправи Богослужень. Митрополит Петро Могила називав Собор Св. Софії: «Єдиною прикрасою Українського Народу, головою і матір'ю усіх Церков».

Митр. Петро Могила почав відбудовувати цю старозинцу Святиню Києва і разом з тим, оживити в народі спогади величної минулої давнини. Він відбудував церкву Св. Василя; з руїн Десятинної Церкви збудував нову кам'яну церкву. При цьому під час робіт було знайдено там в землі труну св. Володимира Великого і митр. П. Могила поставив Його Голову в Печерському монастирі для поклоніння народу.

Митр. Петро Могила відновив стародавню церкву Спаса на Берестові. З особливою любов'ю ставився він до Собору Св. Софії, але постійно мешкав в Печерській Лаврі, залишаючись її архимандритом.

Згідно з «Пунктами заспокоєння» 1632 року, столиця України Київ стає, по довгих віках, знову місцем осідку первісераха Церкви, Київського митрополита, і осередком церковної адміністрації. Київ став і церковно-адміністративним і церковно-культурним осередком Української Православної Церкви.

10. ЗАХОДИ МИТРОПОЛИТА ПЕТРА МОГИЛИ В СПРАВАХ ОСВІТИ

Після вступу в сан митрополита Петро Могила перетворив Київську Братську школу в Колегію, заснував другу школу в Вінниці, заснував при Київському Братстві монастир і друкарню та зробив їх підлеглими митрополитові. Колегія, монастир і друкарня утримувалися на кошти П. Могили. Монастир мав тісний зв'язок з Колегією, бо там були лише ченці-наставники, що були взяті із Печерської Лаври. Мета Колегії була переважно релігійною: треба було мати освічене покоління вчених та досвідчених духовних осіб, рівно ж і таких же світських людей, котрі могли б свідомо бачити правоту Православної Церкви та за своєю освітою стояти нарівні з тими, проти котрих довелося б їм захищати права своєї Церкви, з допомогою закону чи дискусії. Але в Польщі питання віри тісно пов'язувалося з питанням національності; а поняття про

католика тісно зливалось з поняттям про поляка, так само з другого боку поняття про православного зливалось з поняттям про українця (руського) і тому завданням Колегії природно була — підтримка і відродження Українського Народу.

Завданням митрополита Петра Могили було — виховати таких українців, що міцно б зберігали свою ВІРУ й свою МОВУ, але в той же час за освітою, й за своїми духовними надбаннями стояли б на рівні з поляками. До цієї мети й було скеровано навчання й виховання, запроваджені митрополитом П. Могилою.

Митр. Петро Могила сам написав року 1636 — «Анфологію», якою встановлювався режим внутрішнього життя Колегії.

Частина учнів-спудеїв жила при Колегії в бурсі, що утримувалася на кошти Митр. П. Могили. Викладання всіх наук, за винятком слов'янської граматики та Катехизиса, провадилося латинською мовою. Це викладання в Колегії латини використали противники митроп. П. Могили для агітації проти нього. Спочатку, вони підюжували козаків, котрі завжди були готові на сувору розправу з тими, кого вважали ворогами Православної Віри. Як у 1635 р. писав митр. Сильвестр Косів: «Господь, бачачи нашу невинність і покровительствуя запровадженню освіти серед українського народу, розігнав тучу переднамів і освітив серця братів-українців. Вони побачили в нас справжніх синів Православної Церкви. І з тої пори мешканці Києва та інших місцевостей не лише перестали нас ненавидіти, але стали віддавати до нас своїх дітей та величати нас Геліконом і Парнасом».

Знання латини вважалося тоді ознакою освіченості. Латинська мова в тодішніх умовах життя була необхідна не тільки для суперечок про віру з католиками, але вона вживалася також в судах, сеймах, сеймиках і на різних громадських зібраннях. Диспути в Колегії на різні теми також провадилися латинською мовою. Уміти добре користуватися бодай малими запасами знання — то було головною метою освіти.

Митрополит Петро Могила запровадив такий спосіб навчання в Колегії, що панував тоді в країні, де він жив, і для якої готував покоління захистників і оборонців Православної Віри та Українського народу, — в польському суспільстві. Насіння кинуте Митрополитом П. Могилою зійшло й розквітло не лише в Києві, та в Україні, — але й далеко поза межами її, як надбання для всього Православного Сходу. Від Могилянської Академії було перенесено зразки київської освіти зокрема на Московщину, чого там до тої пори не було. Студенти Академії складали проповіді по-українському й виголошували їх по церквах. Проповідництво з тої пори стало звичайним явищем в Українських

Церквах, тоді як на Московщині — проповідь в церкві — то було явище ще незнане. Студенти Київської Колегії були й поетами, складаючи поеми, оди, козацькі думи й т. і. Студенти складали святкові вірші на Різдво Христове й співали їх по хатах мешканців міста. Такі вірші складені студентами Колегії й були початком українського театру — «Вертеп». Ці драматичні поезії й були початком переносних театрів, де відбувались вистави не лише на релігійні теми, але й побутові з народного життя.

Вороги Православ'я робили різні прикrostі студентам Академії, щоб підірвати її працю. В 1640 р. митр. Петро Могила скаржився в своєму універсалі, що намісник київського замка обвинуватив у якомусь вигаданому злочині студента Гоголівського і без належного слідства скарвав його. Це було зроблено з метою,

щоб студенти розбіглися. Митрополит примушений був їхати до Сейму та просхати польського уряду законного захисту Колегії.

Вже в той час митр. Петро Могила витратив більшу частину свого маєтку на організацію і утримання Колегії та Церкви.

Ще перед 1640 р. Петро Могила, на звернення волоського воеводи Василя, послав до нього «благочесних ченців» і добре вчених учителів для заведення шкіл на своїй батьківщині. І вони дійсно багато сприяли вихованню й освіті молдавської молоді.

Треба також згадати, що за митрополита Петра Могили стали поволі очищати українську літературну мову — від полонізмів. Вироблялася нова українська книжкова мова, що й послужила основою наступної української літературної мови.

(Закінчення буде)

Ще один заклик до єдності

З приводу статті п. Миколи Дзябенка: «В лабіринті церковних незгод». «Українські Вісті», Новий Ульм, ч. 13/1544, 31 Березня 1963.

Заклики до єдності Української Автокефальної Православної Церкви на еміграції стали появлятися в нашій пресі тоді, коли почалося в УАПЦ роз'єднання і вона стала ділитися на окремі частини, що відповідали різним напрямкам ідеології окремих наших церковних груп.

Кожна з цих груп, особливо ж слабіша, хотіла вільно й без перешкод плекати свою власну, притаманну їй, церковну ідеологію, винесену ще з рідних земель, і не бажала, щоб якась інша така сама група накидала їй свою ідеологію, бо релігійне почуття, що є справою душі, не може зносити найменшого насильства, а накидання релігійній людині чи групі іншої ідеології, — це вже є певного роду насильство, від якого найперше страждає релігійність, віра та прив'язаність до рідної Церкви й до Церкви взагалі, бо на ґрунті різниць ідеології окремих церковних груп постають між ними суперечки й незгоди, що часто викликають навіть нехіль до рідної Церкви, переходячи до церков інших народів, чи інших віровизнань, чи навіть відхід від Церкви й релігії взагалі.

Отже відділення якоїсь церковної групи, що хоче залишитися з своєю ідеологією та уникнути сварок та непотрібної боротьби з іншою групою, може бути з цього боку оправдане, а значить таке відділення має в собі не лише негативні, а й позитивні риси.

Теоретично можна б собі уявити, що кожна така українська православна церковна група могла б творити окрему самовистарчалну цілість, що відрізнялася б від інших українських православних церковних груп своєю ідеологією (1921 р., 1942 р., АПЦ в Польщі і ін.), своїми звичаями та обрядовими моментами (дзвіночки, іконостас, церковні напиви, читання євхаристійних молитов і т. п.), та своїми організаційними формами (соборноправність, влада єпископату). Але, зберігаючи головне: українськість, православ-

ність, автокефальність та почуття спільності й братерства зо всіма такими ж українськими православними церковними групами і християнську братерську любов до них, а до того ще й зрозуміння й толеранцію до їхніх поглядів, звичаїв та переконань, — кожна з цих груп разом з іншими братніми групами, отже всі ці групи разом — були б частинами однієї загально-української Автокефальної Православної Церкви, хоч ніби й поділеної на окремі, назовемо їх автономні церковні групи, чи дієцезії, але в той же час все таки єдиною УАПЦ всієї української еміграції, від імені якої ця УАПЦ виступала б на зовнішньому форумі та об'єднувала б і піклувалася про окремі, молитовно зв'язані з нею автономні церковні одиниці, не накидаючи їм ідеологічних, звичаєвих, устроєвих та інших форм їхнього внутрішнього життя. Таким чином була б збережена єдність, чисельна та якісна сила й авторитет УАПЦ в світі, з нею більше б рахувалися інші народи та інші церкви, а на внутрішньому відтинкові не було б взаємопоборювання, що так шкодить нам. Тоді не потрібно було б робити закликів до єдності, бо вона б у нас була.

Та на жаль це тільки уява, мрія, побожне бажання, здавалося б таке реальне і так легко здійснимо: ось треба тільки, щоб всі ми були добрими патріотами та добрими християнами, що люблять свого ближнього — рідного брата — православного українця і ставляться до нього з повагою, зрозумінням і толеранцією, якщо його погляди в чомусь різняться від наших, а від нього вимагають лише щоб і він був теж добрий патріот та християнин, щоб так само з любов'ю, повагою і толеранцією ставився до нас і тоді не було б цього сумного й жалюгідного становища, в якому опинилися наша Церква... На жаль таке воно є і видно, що довго ще таким буде, бо люди ж не можуть скоро змінитися й стати кращими,

ніж вони є, отже це сумне становище буде ще довго продовжуватися і ще довго будуть появлятися заклики до церковної єдності — заклики, що ми їх читаємо в нашій пресі та чуємо в проповідях з амвонів на протязі ось уже яких років з 15, і які ніколи ще тій єдності не помагали, не помагають і не допоможуть, а їх авторами є особи, світські й духовні, іноді дуже поважні, але вони на жаль і досі не розуміють суті, природи нашого церковного роз'єднання і історія цих 15-ти, чи й більше років нічому їх не навчила і мабуть вже не навчить. На жаль, ці автори є люди, так скажемо, безнадійні, і від них не доводиться нічого іншого сподіватися, як тільки повторення тих же самих закликів, які давно вже приїлися, загубили свою дієвість і стали трафаретним, одноманітним і нудним повторенням тих же самих трафаретних слів, одноманітних виразів та заялжених аргументів з вихваланням себе, та своєї Церкви, яка, мовляв, є найкраща, і саме до неї мусять приєднуватися всі інші, яких при тому зневажливо називається «відламами».

Рідко бувають заклики, більш-менш безсторонні, в яких можна помітити наявність хоч малої доброї волі, хоч трохи патріотичного ставлення та християнського підходу до справи наших внутрішніх церковних відносин. До таких можна зарахувати вищеназвану статтю, що її тут розглянемо, хоч і вона теж не є цілком безсторонньою, і в ній подекуди виразно виступають тенденції Автора. Та на світі взагалі нема нічого ідеально безстороннього; зрештою й цей наш розгляд теж очевидно матиме своє лице і свій напрям.

Напочатку п. М. Дзябенко стверджує, що церковно-релігійне життя православних українців на всіх континентах позначене великими незгодами. Існує хворобливе явище взаємної нетолеранції між вірними, а ще більше між духовенством, і це породжує неспокій у громадах і їх роздрібнює: часто незадоволені групи відходять від своєї дієцезії й оголошують себе новою українською православною Церквою і так утворюється новий антагонізм. Кожна група доводить, що лише її постулати й погляди є правильні і вона є єдиною правною і законною церквою.

Дійсно так бувало: пригадаємо Ашафенбурзький з'їзд 1947 р., УАПЦ Архiepіскопа Ігоря, що відділився від УАПЦ Митрополита Полікарпа в 1952 р., частину УАПЦ в Австралії, що відділилася від УАПЦ Архiepіскопа Сильвестра кілька років тому, поділ на дві частини УАПЦ в екзилі (Архiepіскопів Палладія та Ігоря), а ще недавно — відділення Архiepіскопа Геннадія від УПЦ в США. Отже Автор має рацію: таких випадків не бракувало і дійсно більшість їх була започаткована духовними особами, а саме єпископами.

Далі в статті говориться, що цей занадто суб'єктивний підхід до церковних питань не формує здорового світогляду вірних, спрямовуючи нашу ментальність у вузькі рамки мислення однієї групи, чи одного періоду історії відродження нашої Церкви, а не загалу, не цілої історії Української Православної Церкви та відродження її. Таким чином ми не творимо ланцюга єдності національної Церкви, загальної національної церковної культури, а навпаки, зріжню-

чковуємося, та роздрібнюємося і творимо лабіринт проблем маловажних і непотрібних.

І це правда. Ось, наприклад, є православні українці, що пам'ятають, або обізнані з добою православно-го церковно-визвольного руху на Україні, добою відродження Рідної Церкви, розквіту її по всій Українській Землі та жорстокого придушення її безбожним скупантом. Вони пам'ятають благовістя й жертву її Первосвятителя, Єпископів та Духовенства, що не були панами над своєю паствою, а служили всіма своїми силами і за неї душу покладали, йшли за неї на муки й смерть; пам'ятають, які то були люди надзвичайно високої моралі, скромності й самовідречення, і мимоволі очікують, щоб і теперішнє наше духовенство, зокрема єпископи були якщо не такими ж, то хоч трохи подібними до тих Велетнів Духа. А замість тих рис знаходять щось зовсім протилежне: зарозумілість, бажання владичествувати, певність у своїй вищості: то, мовляв, були самосвяти, а ми ж канонічні... Оце й була головна причина Ашафенбурзького з'їзду та відділення ашафенбурців, що хотіли відійти від зла й створити благо, уникнути непотрібних конфліктів у боротьбі за свою ідеологію, бо бачили, що боротьба їх, підвладних з владиками, була б безвиглядна і що вихід один: «вріж поли й тікай». Отже ці люди дійсно мали цю рису своєї ментальності, що вони найбільше підносили та ідеалізували певний період церковної історії України, зокрема 1921 рік з його Собором Відродження нашої Церкви в Київській Софії.

Інша група наших вірних та духовенства жила перед та під час другої війни, або походить з Польщі та з місць, що були тоді під Польщею, головню з Волині, яка за царських часів була тереном особливої активності «Союза Русского Народа», з його чорносотенним мракобіссям і відомих Архiepіскопів Євлогія та Антонія. І хоч наші брати, світські й духовні, були й є українцями, а частина їх навіть боролася проти великих ще залишків того мракобісся, то все ж таки воно мимоволі на них мусило впливати й накладати свій відбиток і впливати на формування їхньої ментальності. І от наслідки: 1921 рік для них ніщо, якесь трагічне події, неканонічний рух, або навіть комуністична видумка. Натомість вони підносять 1942 рік за канонічність висвяченого тоді єпископату.

Знов же інша група наших братів, зв'язаних головно з Холмською землею, не визнає УАПЦ 1942 р., підносить пок. Митрополита Олексія Громадського та Митрополита Іларіона Огієнка, якого, мовляв, обрала вся Україна своїм Митрополитом, але Митрополит Полікарп (тоді єпископ) мав цьому перешкодити. Знов інша ментальність та інша ідеологічна настанова.

А ті наші брати, що емігрували з Галичини до Америки й Канади і 30-40 років тому повернулися тут з унії до Православ'я, — їхнє думання теж мусить бути інше, як попередніх груп. Оце все й творить ґрунт для того зрізничкування, про яке говорить Автор. І тяжко вимагати, щоб всі ці наші групи православних українців взяли та й відкинули свої спогади, переконання, своє думання, свою ментальність та свої ідеали і переставили свою психологію в цій частині в напрямку «загалу, цілої історії Української Право-

славної Церкви та відродження її». Це вимагає довгого часу, щонайменш покоління, а то й двох, і з цим доводиться рахуватися. І вже ніяк не допоможуть тут методи й заклики до об'єднання, що їх застосовували Проводи наших Церков. Тут якнайбільше треба було б виявити терпеливість, зрозуміння, скромність, християнську любов і толеранцію, про які говорить Автор, і яких ті Проводи на жаль не мають.

Ні вірними, ні духовенством не шукається шляхів розв'язання тих проблем. Панують безконечні взаємні нарікання та обвинувачення, але нема реального, християнським змістом виповненого підходу до справ унормування відносин у церковному житті.

Істина правда. Та все ж таки серед багатьох вірних є бажання такого доброго християнського унормування. У Духовенства його менше, а у більшості Єпископів — виглядає, що таких нема, і саме тут найбільше бажаною була б направа.

Цей стан дезорієнтує і знеохочує до церковного життя вірних, зокрема молодь, яка, не бачучи доброго прикладу старших, знеохочується й відходить від Церкви. Чвари й непорозуміння старших, їх неповага й непристойна критика єпископату й духовенства, відштовхують молодь від Церкви та молодечих організацій, частина її йде до нічних клубів, знаходить зле товариство, тиняється по вулицях міст, де губить свій час і молодість, не говорячи вже про те, що між молоддю нема кандидатів на студентів-богословів. Таким чином українське Православ'я не забезпечує собі майбутності, де б формувалася людина-християнин.

І це сумна правда. Можуть бути обміни думками, дискусії, але не мусить бути чвар та непорозуміння; може бути й критика духовенства й єпископату, але критика поважна, добронамірена й пристойна. З другого ж боку духовенство та єпископат мали б поступати поважніше та обдуманіше, аби не наражатися на неповагу та критику. Всі ж разом мусіли б мати більше християнської любови та інших добрих рис, про які вже говорилося і тоді справа з молоддю та майбутністю нашого Православ'я стояла б краще.

Православна Церква зберігає непорушно Христову віру. Такою є наша Українська Православна Церква, такою вона відродилася в 1921 році і такою була розп'ята безбожною владою; такою вона залишилася в процесі дальшого її відродження 1942 р. і такою вийшла на еміграцію. Що ж тоді потрясає єдністю її? Якщо замішання вносяться амбіціями окремих осіб, світських чи духовних, то таким особам нема місця в християнській спільноті, бо вони свої амбіції ставлять вище віри і самого Бога.

Так, це зле, коли так поступають окремі особи, світські й духовні і може й дійсно їм не місце в християнській спільноті. Але що робити, коли недобре поступають проводи Церков? Ось, наприклад, у 1956 році було довершене молитовне єднання двох наших кількісно найбільших Церков в Америці й Канаді. Факт дуже добрий, відрадний і богоугодний. Але як дивилися Проводи тих Церков на процес дальшого об'єднання православних українців? Постановлено, що «на континенті Північної Америки є ТІЛЬКИ ДВІ частини Єдиної Української Православної Церкви, а саме» — і тут вони називають себе, — «і тому кон-

ференція закликає всіх православних українців світських і духовних, які перебувають поза цими двома Церквами, щоб вони ПРИЄДНАЛИСЯ до цих Церков». Бачите, пане Дзябенку, як була поставлена справа? Існуємо лише ми, більш нікого нема. Але ж в той час були на континенті Північної Америки ще такі Церкви: УПЦ в Америці (Архієпископ Богдан), УАПЦ (Архієпископ Григорій), та УАПЦ в екзилі (Архієпископи Ігор та Палладій). Але їх у постанові не згадали, не звернулися по-братерському християнському, що ось ми ж усі є православні українці і мета в нас одна, то давайте поєднаємося і будемо одно. Ні, зверталися через їх голови до їхніх вірних та духовенства, як до неорганізованої маси православних українців, які отже мали б покинути, чи зліквідувати свої Церкви, та кожен окремо приєднатися, «і так довершити об'єднання всіх православних українців у Північній Америці в одній Українській Православній Церкві, Рідній Церкві Українського Народу». Отже виходить, що ті три Церкви нерідні і тому треба їх кидати і переходити до тієї, що є однією тільки рідною. Таке об'єднання більш подібне до переманювання і не дивно, що Бог його не благословив і воно не дало серед вірних тих церков жодних наслідків. Тут якраз і діяли амбіції, про які Ви кажете, але що до того, що таким особам нема місця в християнській спільноті, то тут ми вже не будемо забирати слова: може Ви й маєте рацію, але ми утримуємося від будь-якого присуду.

Якщо нас різнять форми устрою церковного і більш цікавлять, як сам зміст православ'я і християнства, то значить ми не дбаємо про чистоту віри, а як ті погани, задовольняємося однією лише формою релігійності, робимо з неї культ і більше приділяємо йому уваги, як самій вірі. Наприклад, соборноправність при відродженні Української Церкви 1921 р. мала свої добрі початки, — протиставлення російському синодальному устроєві, де вся церковна влада була підпорядкована самодержавству, а народ був позбавлений усяких прав у вирішенні церковних питань. Українська ж соборноправність дала можливість усім вірним УАПЦ бути учасниками у вирішуванні церковних проблем. Тоді наша церква була воістину народоправна. Але соборноправністю на еміграції деякі безвідповідальні особи й чинники, просто, спекулюють, висувають її в найдисциплінарніший форми, створюють анархію в церковному житті. Ця вже еміграційна «соборноправність» набрала характеру культу, її спотворено. Доведено до того, що кожний анальфабет має право критикувати (та ще й у який спосіб) єпископів та священників. А провокатори, використовуючи таку свободу, роблять замішання і доводять до роз'єднання. Така псевдо-соборноправність унеможливила дисципліну в громаді й принижує авторитет священнослужителів. З душпастиря робиться раба амбіції поодиноких демагогів, що поводяться з священником, як з найманим робітником.

Тут автор висловлюється неясно, загальною мовою. Якщо це говорить, наприклад, про ашаффенбурзь-

Закликайте Ваших друзів читати й передплачувати «Церква й Життя».

ців, то вони соборноправністю не спекулювали, лише її захищали й хотіли зберегти, і тому й мусіли відділитися. Але ж тепер за їхнім прикладом пішли всі більші Українські Православні Церкви і стали теж соборноправними, про що вони говорять відкрито. Значить, тут говориться про окремих осіб-анальфабетів, що критикують (та ще й у який спосіб) єпископів та священників, і які то особи є у всіх Церквах. Між іншим, такі недобрі люди траплялися і у Відродженій у 1921 р. УАПЦ. В сім'ї, як кажуть, не без урода.

Всю вину за непорозуміння в парафії звертається на українські політичні партії, чи громадські організації, щоб викликати недовіря до данної політичної організації. Священники часто не розуміють правдивої причини непорозуміння у громаді, піддаються під вплив провокаторів і з амвонів кидають обвинувачення на українські партії.

Тут автор заперечує самого себе: раніш казав, що у нас взаємні незгоди, взаємна нетолеранція, взаємні нарікання та обвинувачення, значить вину скидають один на одного, а тут вже забув про те і твердить, що «всю вину» скидається на партії. Мабуть, він сам є партійний і тому так йому болить за партії. Та тут справа ясна: не можна всієї вини скидати на партії, але буває іноді так, що й партія винна. — Згідно Христової науки не мусить бути обмежень в рівності всіх православних Церков, отже й наша Церква є рівною з усіма іншими національними православними Церквами. Але в нашому церковному суспільстві є представники, які чомусь вважають, що Українська Церква мусить бути визнана якоюсь іншою православною Церквою: робляться спроби, щоб нашу Церкву визнала Грецька Православна Церква.

Ой, дорогий пане Дзябенку! Та де ж Ви бачили, щоб якась з теперішніх наших Церков поступала згідно Христової науки? Таких щось не чути. Була одна така, проіснувала від 1921 до 1930 року, а потім була за це жорстоко й безпощадно зліквідована. То теперішні Церкви вже не поступають згідно Христової науки, лише згідно канонів, що хоч самі по собі не перечать Христовій науці, але люди їх по різному інтерпретують, от і придумали поняття: «канонічний» і «неканонічний» і застосовують його до різних Церков. Українці завжди були і є ззаду, їх кривдили й кривдять. Та вони й самі є гнучкошійки і люблять ходити в чужому ярмі. От і тепер деякі наші брати світські й духовні наставляють шию в чуже ярмо. І тут є кара Божя оцим нашим церковним проводам, що в 1956 р. хотіли зліквідувати три інших Церкви: не звернулися до їх в справі єднання, хоч молитовного, а зігнорували їх і через їх голови звернулися до їх вірних та духовенства, як до окремих людей, що ходять «самопас». І що ж? Ті Церкви логічно стали оглядатися за якимсь захистом, за якоюсь авторитетною організацією, що пригорнула б їх, знайшли все це у греків, і тепер вже називають УПЦ в США сектою і навіть єретиками. Ясно, що це ще більше роз'єднує всіх нас, і колись прийде за це кара Божя й тим «канонічним».

Але тепер роз'єднання означилося чітко: з одного боку УПЦ в США, УГПЦ в Канаді та УАПЦ в Європі й

Австралії, а з другого боку — Церква, зверхники яких входять до «Постійної Конференції Канонічних Православних Єпископів», яка нахваляється знищити УПЦ в США, якщо її єпископат і духовенство не піде до неї на пересвяту. А Ви, пане Дзябенку, твердите, що ніби й тепер відділяються групи через амбіції та незгоди. Ні, дорогий, це Ви спізналися: вже справа розділу стає серйознішою, вже вмищуються сюди зовнішні православні чинники, які вже почали переманювати до себе наших амбітних невдах і ті вже не будуть там виявляти своїх амбіцій, а служитимуть вірою і правдою своїм новим «старшим братам» і будуть там дуже дисципліновані. Така є українська натура: з своїми розперезуємося, а перед чужими тримаємо себе дуже «почтительно» і «раді старатися» все для них зробити.

Наше священство, за винятком малого проценту, не має богословської підготовки, а це веде до того, що священники лише виконують обрядовості, і більш нічого вірним дати не можуть, а не вміючи належно поведися в громаді, своєю поведінкою викликають незадоволення парафіян і вносять замішання в громаду. Через занедбану теологічну освіту, неможливе і місіонарство, яке допомогло б Церкві — внутрішня місія допомогла б у культурно-релігійному вихованні вірних і ми позбулися б неспокоїв у громадах, а провокаторам і демагогам, які сіють ненависть між вірними і розбивають нашу Церкву й українську національну спільноту, не було б місця в громаді. Не маючи ладу в середині, про зовнішню місію неварто й писати, хоч вона так само потрібна. В загальному не береться під увагу найголовніших, найсуттєвіших постулатів церковних в українському православ'ї. Ми ніколи не знайдемо єдності через різницю форм церковних і через груповий антагонізм. Єдність приходить через загальний зміст віри цілої нації. Лише з таким підходом до наших церковних проблем зможемо вийти з лабіринту незгод. Це все так, але останні слова Ваші про «загальний зміст віри цілої нації» — не мають змісту. Кожний зміст вимагає і може існувати лише в якісь певні форми, без форми не може бути і змісту, а Ви пропагуєте якийсь абстрактний «загальний зміст» і відкидаєте форму. Форма, отже, мусить бути немінуче. Яка ж нам потрібна форма з нашої історії церковної, яка форма нам найближча й яка найбільше відповідає нашому часові, місцеві, укладові нашого церковного життя, нашій ментальності і нашим ідеалам? В нашій історії ми мали три форми нашого церковного православного життя. Спершу, ми були митрополією Царгородського Патріярха. Правда, він був далеко і не дуже вміщувався у наші внутрішні церковні справи, але бувало що трохи вміщувався і ми іноді не погоджувалися з цим і робили по-своєму. Якби ми тепер тут вибрали цю форму, то скоро довелось б робити те ж саме, але тут це тяжче. Отже ця форма нам не підходить. Друга форма — коли ми були в російській неволі. Теж не підходить. Третя форма — Українська Автокефальна Православна Церква, відроджена в Києві в 1921 р. Чи можуть бути які заперечення проти цього найсвітлішого періоду нашої церковної історії? Оце і є те, чого нам найбільше треба, це наш дороговказ, це наше найрідні-

ше, найсвятіше, найближче, бо це плоть від плоті і кров від крові всього нашого рідного многотраждального народу. Є, правда, ще форма чи ідеологія 1942 р. але вона щось дедалі, то все дужче розпливається розхитується, розтає. Було й там дещо добре, але було й незовсім добре і це вже значить, що не є та форма «свята й непорочна». І от вона розтає і за якийсь час її не буде, це вже видно. І тоді, як сказано в редакційній статті передминулого числа «Церква й Життя» (ч. 1/34, 1963, стор. 15) «Залишаться лише дві ідеології до вибору: або з греко-москалями, з засудом своєї Матері УАПЦ-Мучениці, що її розіп'яла кому-

ністична влада, а тепер треба розіп'яти ще й пам'ять її, — або не побоятися сказати на весь голос і визнати на весь православний світ, що то була наша Мати, Українська Автокефальна Православна Церква, Свята і Благодатна, і стати її ісповідниками перед лицем всіх ворожих їй сил... І так і буде з УПЦ в США: або відречеться своєї Матері й віддасть її на поругання, або стане доброю її Дочкою, правдивою Українською Автокефальною Православною Церквою Дай, Боже, щоб вона та її провід знайшли в собі достаток розуміння, мудрости й рішучости це зробити».

До парафіян БАПЦ в Мельбурні (ЛИСТ АРХИМАНДРИТА МОДЕСТА БІЛОРУСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ)

Події останніх тижнів змушують мене поінформувати вас кожного особисто і всіх разом про те, що сталося в релігійному житті нашої Церкви. Ви всі добре обізнані з життям і діяльністю нашої Церкви на території Австралії, а може й далі і повторювати цього не стану.

Незаперечним фактом є те, що Архiepіскопом Сергієм (Охотенко), завжди має тенденцію втручатися в життя іншо-національних церков і їхніх парафій, абсолютно не дбаючи про взяті на себе обов'язки БАПЦеркви. Втручання Архiepіскопа Сергія створили хаос і викликали незадоволення, завдяки чому на Єпископському З'їзді 26. січня 1960 р. члени З'їзду склали гострий протест. Після Єпископського З'їзду 1960 р., при непорядках внутрішнього характеру в Австралійській (Білоруській) Епархії, експансивність Архiepіскопа Сергія щодо інших церков трохи припинилася, але потім знову поновилася на шкоду нашої БАПЦеркви і Білоруського Народу. Дії Архiepіскопа Сергія понизили і підірвали авторитетність, Богу Духа винної, Білоруської еміграції в Австралії, а разом з тим і інших Націй та Церков. Кульмінаційним пунктом шкодження були ті дні місяця липня, коли Архiepіскоп Сергій явився в Аделаїді, і своїми діями викликав гострий заколот в Грецькій Православній Церкві. Приводом до цього послужило звернення до нього грецького федерального Комітету, який згідно з листом ч. 37, від 24. 7. 1962 р. Грецьким Громадам, обвинувачується в прокомуністичних діях, підриваючих Грецьку Церкву. При толкуваннях, незрозумілих для нормально думаючих людей, Архiepіскоп Сергій знову вмішався в справи Грецької Церкви, всупереч правді й порядку і своєму приреченню данному Архiepіскопу ІЄЗЕКІІЛУ, не втручатися у справи його юрисдикції, і рукоположив шість (6) греків у духовний сан, висунувши цим Комітетом в кандидати, що дало право Грецькому Громадянству звернутися до нас за в'ясненням про сприяння-допомогу Архiepіскопом Сергієм, грецьким підданим силам, спрямованим на руйнацію рідної Церкви.

Не втручаючись у внутрішні церковні і громадські справи греків, але оберігаючи себе від будь-яких закидів, які можуть понижати наш національний і цер-

ковний гонор і авторитет, я, Архимандрит МОДЕСТ, подаю до відомо Архiepіскопові Сергієві, що з першого серпня 1962 року, як протест, проти його неправного вмішування, вихожу з-під його зверхництва, не бажаючи як член кліру епархії, бути відповідальним за його дії, що є шкідливими для Білоруської Церкви і Народу.

Інформую Вас про це, а ви зробіть відповідні висновки і на Надзвичайних Загальних Парафіяльних Зборах, висловіть свою незалежну думку. Церква наша і наш Народ повинні бути чистими від всяких закидів і непорядків, які робить нам своїми нерозважними поступованнями ОСОБА національно і психологічно для нас абсолютно чужа, використовуючи Білоруське, нічим і ніколи в історії не заплямоване ім'я.

Зрікшись зверхництва, не відповідного для нашого церковного і національного розвитку, я не зрікся ані нашої Церкви, ані нашого Народу, і буду далі змагатися за ПРАВДУ і ПРАВЕЛЬНИЙ ПОРЯДОК в Білоруському церковному житті, до якого чину кличу і вас.

Вірний БОГОВІ і ЙОГО СВЯТІЙ ЦЕРКВІ, і відданий у праці Білоруському Народові, душею і серцем остаюся з вами.

АРХИМАНДРИТ МОДЕСТ.

Переклад з білоруського тексту.

До Редакції надійшли копії наведеного вище листа від трьох духовних осіб з проханням надрукувати цей лист. Ми розуміємо душевні переживання Архимандрита Модеста, як духовну особу, що їй болять справа БАПЦеркви, і як патріота свого знедоленого народу, що його кривдять ті, для яких БАПЦерква і Білоруський Народ є чужі. Ми з приємністю констатуємо той факт, що Архимандрит Модест, наприкінці свого листа, інформуючи членів парафії БАПЦ, звертається до них і радить їм розглянути це питання на Загальних Парафіяльних Зборах і зробити відповідні висновки. Це яскраво свідчить про те, що в парафії живе дух Соборноправности, а в особі, що є чужа для БАПЦеркви — дух авторитаризму, що є неприйнятний сучасному життю християн, і рано чи пізно має зникнути. Ми співчуваємо Архимандритові Модесту ще й в тому, що особа, яка є чужою для БАПЦеркви, вона є чужою і для деяких Православних Цер-

ков, а насамперед для УАПЦеркви відродженої 1921 року, до якої Арх. Сергій (Охотенко) ставився і тепер ставиться з якоюсь особливою неприязню, злобою і навіть ненавистю, що вже не один раз проявлено не лише на словах, а й діями. Нам не відомо, що собою являв Архiepіскоп Сергій до набуття єпископського сану, так само не відомо і те, які громади вірних Церкви обирали його на це високе становище єпископського служіння Церкві, але ми добре знаємо, що це був один з 12-ти єпископів УАПЦ формації 1942 року, що Її в той час очолював Небіжчик, митр. Полікарп (Сікорський). Нам відомо й те, що під час нашого перебування в таборах ДіПі в Німеччині, «Священний Синод» УАПЦ формації 1942 року, мав багато «приємного» з Архiepіскопом Сергієм, і, нарешті, сталося так, що «Священний Синод», щоб позбутися його і не мати непотрібних неприємностей, — «позичив» Архiepіскопа Сергія ВАПЦеркві, і він разом з православними білорусами й українцями виїхав до Австралії. Але, на цьому взаємини Архiepіскопа Сергія з єпископатом УАПЦеркви не закінчилися, і

він проявив себе в діях пересвяти Єпископа Дона-та (Буртана), яку він провів з участю Архiepіскопа Сильвестра (Гасвського), і тим самим зневажено і скривджено ту УАПЦеркву, від єпископів якої прот. Дмитро (Буртан), одержав перше свячення на Єпископа, а після того пересвятився. Ми ще хочемо підкреслити й те, що до того часу, доки в УАПЦ чи ВАПЦ буде панувати дух автократизму і сваволя окремих єпископів, до того часу ми будемо свідками всього того, про що в своєму листі подає Архимандрит Модест. Чим скоріше вірні Церкви зрозуміють, що собою являє дух автократизму, чим скоріше розберуться і зрозуміють, що Церква то є Установа Вічності, і усвідомлять собі, що Церква складається з ТРЬОХ частин: єпископи, священство і миряни, і що справи Церкви вирішуються СОБОРАМИ Церкви, а не окремими єпископами-автократами, тим скоріше наступить в Церкві всіми бажаний спокій, чого найбільше прагнуть і за чим уболівають вірні Церкви. А для того, щоб такий спокій настав, є потрібний СОБОРОНОПРАВНИЙ УСТРІЙ в ЦЕРКВІ.

3 постанов 5-го з'їзду УАПЦеркви в Великій Британії

В м. Рочдейлі, Ланкашир, Англія — 8 грудня 1962 року відбувся 5-й З'їзд Духовенства і Представників Вірних Української Автокефальної Православної Церкви в Великобританії, який виніс низку постанов: загальних, організаційних, місійно-видавничих і по фінансово-господарчій частині. Особливу увагу звертають на себе винесені постанови загального порядку перших двох пунктів. В п. 1-му постанови говориться: — «... йдучи за прикладом попередніх З'їздів, 5-й З'їзд схилив свої голови перед пам'яттю борців і мучеників за ідею Української Автокефальної Православної Церкви і зокрема перед Її великими Ієрархами — Митрополитом Василем і Митрополитом Полікарпом, плямуче всіх зрадників і відступників від своєї Рідної УАПЦеркви й урочисто обіцяє твердо стояти на засадах Єдиної і Незалежної Української Автокефальної Православної Церкви».

По цьому пункту постанови напрошуються такі запитання: а) За які то «заслуги» звеличається Небіжчика Митрополита Полікарпа Сікорського, називаючи його великим, і ставлячи його поруч з Священномучеником Митрополитом Василем Липківським? Чи не за ту АНАТЕМУ, і чи не за ті ПРОКЛЯГ-ТЯ, що він (митр. Полікарп) за свого життя кинув на оборонців Церкви-Мучениці 1921 року, основоположником якої був св. пам. Митрополит Василь Липківський? б) А, може за «заслуги», по пересвяті бувшого Архiepіскопа Івана Теодоровича, що довела до наявності в сучасний мент дев'яти різних Юрисдикцій — відламків Української Православної Церкви на чужині, в той час, коли за таборового життя Небіжчика митр. Полікарпа їх (Юрисдикцій) існувало лише дві? в) Кого 5-й З'їзд розуміє під «зрадниками і відступниками від своєї Рідної УАПЦеркви», і чи не є це та сама УАПЦерква, що за свого життя очолював Її Небіжчик митр. Полікарп Сікорський?

г) Яку це Єдину і Незалежну УАПЦеркву розуміє 5-й З'їзд, і чи не буде це та Єдина Церква, що буде і надалі ставитися вороже до УАПЦ-Мучениці 1921 року? Про це 5-й З'їзд мав би сказати ясніше.

В п. 2-му постанови говориться: — «... З'їзд виходячи з того, що мати свою національну Церкву, незалежну від чужих впливів, було мрією наших наймудріших князів, як Св. Князь Володимир, Великий Князь Ярослав Мудрий, кращих наших Гетьманів, Державних Мужів, Церковних Достойників, як Митрополит Петро Могила, Митрополит Василь Липківський, Митрополит Полікарп Сікорський і інші, і Господь допоміг Українському Народу створити свою Незалежну Церкву, що за Неї в наші часи життя віддали багато мирян, священників, єпископів і митрополитів, вважає, що нерозумно діють ті короткозорі, засліплені амбіціями діячі, що руйнують здобуте і самі сують голови в чуже ярмо, і закликає всіх українців, що з тих чи інших причин відійшли від своєї Рідної УАПЦеркви, повертатись в лоно Матірної Церкви, бо лише тут вони знайдуть Рідну Матір».

Тут так само напрошується запитання: а) Чи не є вже занадто великою сміливістю і нерозважливістю ставити Небіжчика митр. Полікарпа поруч наших Великих Князів, Гетьманів і Церковних Достойників, якто Митрополитів Петра Могили і Василя Липківського, виходячи з тих його (митр. Полікарпа), дій, що їх він творив протягом свого митрополичого служіння? б) Якщо «багато мирян, священників, єпископів і митрополитів», життя своє віддали за свою Незалежну Українську Православну Церкву, а треба думати, що це була наша Матірня ЦЕРКВА, відроджена в 1921 році, то чому Її зневажають, ганблять і не шанують, а лише в міру потреби — прикриваються Її святим ім'ям? Чому поміж священослужителями і представниками вірних 5-го З'їзду

УАПЦеркви не знайшлося жодного, що підніс би свій голос в обороні УАПЦ-Мучениці, а якраз навпаки погоджувався з винесеними постановами? в) Кого треба розуміти під тими — «нєрозумними, короткозорими, засліпленими амбіціями діячами, що руйнують здобуте і сами сують голови в чуже ярмо», і чому про них говориться завуальовано? Якщо справді є руйначі здобутого, то треба назвати їх справжні імена й прізвища, а не ховати, як струси, голову в пісок, бо від того лише є шкода і то велика для Церкви. г) Якщо є такі, що відійшли від — «свої Рідної УАПЦ», яку даліше в постанові названо Матірною Церквою, то звичайному вірному Церкви така кваліфікація Церкви є не ясна і не зрозуміла, і яку Церкву маємо розуміти в першому випадкові, а яку у випадку другого? Це знова свідчить про те, що у винесених пос-

тановах 5-го З'їзду нема ясности, що конче потрібна.

Життя православних українців поза межами Рідної Батьківщини сущих і той хаос в церковному житті, що його започатковано ще за життя Небіжчика митрополита Полікарпа Сікорського, і який все більше й більше поширюється і поглиблюється, вимагає ясних і чітких дій, як з боку священнослужителів так і з боку мирян, і ці загальні зусилля мають бути спрямовані на те, щоб межі, які сьогодні існують поміж окремими Юрисдикціями і Церквами були переорані, і щоб загально церковне поле було єдиним і чистим від всякого того наносного і не церковного, що його так багато ще маємо сьогодні.

А. Я—ко.

Дві Єпархії УАПЦ в Австралії по дорозі до об'єднання

В неділю 13. січня 1963 р. в Св. Покрівській парафії УАПЦеркви в м. Гомбуші (пригород Сіднею) відбулася урочиста архиєрейська Богослужба двох розоварених Єпархій УАПЦ з участю арх. Сильвестра і сп. Варлаама і Доната та їх кліра. Після багаторічного ворогування і поборювання один одного, доконаний Акт певного примирення через молитовне єднання. Про адміністративне поєднання чи злиття двох Єпархій ще зарано говорити. Після урочистої Літургії відбулася спільна трапеза в «Меморіал Гол» в Олбурні (пригород Сіднею), на якій виступали ієрархи і миряни та представники різних організацій. Говорити про причини розбиття УАПЦ в Австралії не так то легко, а оминати висвітлення причин цього розбиття не було б чесно, як перед читачами так і історією, а тому коротко подамо те, що сталося.

Певні непорозуміння УАПЦ на цьому континенті почалися ще 1949 року, але тоді вони були чисто амбіційного порядку і базувалися навколо питання — хто кому мусить бути підпорядкований, арх. Сильвестр адміністратору УАПЦ о. Ананієві Теодоровичу чи навпаки. Ця боротьба за «церковну владу» точилася аж до приїзду Небіжчика єп. Івана, приїзд якого спричинився до того, що арх. Сильвестр подав єп. Іванові руку для співпраці і творення єдиної, дисциплінованої УАПЦеркви.

Нагла смерть єп. Івана розв'язала руки о. А. Теодоровичу і він при підтримці п. Соловія, теперішнього єп. Варлаама, ужив заходів щоб арх. Сильвестр не витримав тиску і покинув їх. Арх. Сильвестр цього не зробив, знайшовши іншу розв'язку — з Сіднею переїхав до Мельборну з думкою, що о. А. Теодорович дасть йому спокій.

У цей час певні українські політичні партії знайшли в Церкві причілок, де вони могли б розбудовувати свій потенціал поширювати свою пропаганду збирати гроші і т. д., а тому наввипередки почали опановувати спершу парафії, а потім і УАПЦеркву в Австралії. Нема нічого дивного, що арх. Сильвестр з власної волі чи ні, але опинився в УРДП, а переважна частина прихильників о. А. Теодоровича були членами УНДС,

головною якою був п. Соловій. Партії УНДС потрібний був єпископ, який служив би і виконував її розпорядження, тому то ще до повного розбиття було поставлено питання висвяти на єпископа п. Соловія.

Так повстали дві Єпархії, які не були утворені за бажанням вірних, а були продуктом партійних амбіціонерів. Як вислід цього була висвята в єпископи п. Соловія, що при нареченні прибрав ім'я Варлаам. Щоб тримати під певним контролем вірних Церкви, вжито заходів, щоб створити між ними православний «Збруч». Для більшого ж затулювання вірних, кожна Єпархія видрукувала брошуру, в якій ворогуючі сторони взаємно обвинувачували одна одну в полеманні церковних приписів, в неканонічності зраді УАПЦ та інше. Використано церковні амбони, щоб виправдати вчинки однієї сторони і переказати розбиття на сторону противника, залишаючи неприємний присмак в серцях побожних вірних Церкви.

Нема нічого дивного, що в цей час на громадсько-політичному фронті між УРДП і УНДС теж була «війна». До часу, поки УНДС була потреба поборювати УРДП, єп. Донат і ним рукоположені священники були і не канонічні і не благодатні, — розглядалися як цивільні особи.

Друга сторона робила всі можливі заходи, щоб довести, що єп. Донат не канонічно висвячений, і що він має бути висвячений канонічно. Отже й сталося, що в м. Перті архієпископи Сильвестр і Сергій «досвятили» єп. Доната. Звичайно, як і треба було передбачати, єп. Варлаам цю досвяту не визнав, а його оточення заявило, що ця досвята наробила ще більшого лиха, бо не треба було досвячувати, а треба було спочатку розстригти, а потім наново висвятити.

У цей час в Об'єднаній Єпархії УАПЦ під зверхництвом арх. Сильвестра починає зменшуватись число парафіян. До парафій приходять нові люди, бажання яких є розбудувати УАПЦ на християнських засадах, основою якої мусить бути УАПЦ-Мучениця, що постала на Рідних Землях в 1921 році. УНДС на політичному фронті не тільки тісно співпрацює з УР-

ДП, але вже мусить підтримувати її життя як партнера. Центри обох партій натискають на Австралію, щоб припинили ворожнечу на церковному ґрунті, бо це загрожує партійним цілям. Єп. Варлаам, що ані до своєї висвяти, ані після неї прилюдно не заявив, що він відійшов і зрікається активної діяльності в УНДС, прийняв рішення негайно помиритись, щоб цим врятувати ситуацію і контролю УРДП другої Єпархії. Починається нова ера. Робиться все можливе, щоб досвяту єп. Доната в м. Перті визнати канонічною. Отже, єп. Варлаам забажав мати документ про те, що пророблено в м. Перті з єп. Донатом. Такий документ єп. Варлааму подано і після ознайомлення з його змістом єп. Донат став автоматично і канонічний і благодатний, і гідний та бажаний до молитовного єднання. Правда, що до повного об'єднання стелеться ще тяжкий і тернистий шлях, яким мають пройти, бо постає питання, хто керуватиме: єп. Донат чи єп. Варлаам? Як зліквідувати ту розбурхану ворожнечу і ненависть поміж вірними Церкви, що нагромаджувалася й плекалася довгими роками? Як вийти з ситуації, що має місце в столиці Канбери, де існують дві ворожі парафії і т. д.

Що заховане під цим молитовним поєднанням нам показує праця «Міжпарафіального Комітету, покликаного для цього єднання і «Спільної Братської Трапези». Очолював цей комітет п. Чигірін (ставленик УНДС), а йому допомагала пані Любчик (дружина головного діяча УРДП). На молитовне Єднання і Братську Трапезу запрошено лише громадські і політичні організації, бажані цим організаціям. Особи і організації, які походять з підсоветської України і були репресовані комуністами за визвольну працю чи на-

лежність до УАПЦ 1921 року і тут продовжують це робити, не були запрошені. Так само були запрошені представники лише однієї газети (бажаної), а другої були зігноровані. Не були запрошені також і священники інших Юрисдикцій: УАПЦ (Соборноправної) та УПЦ митр. Богдана. На урочистій Архирейській Службі Божій і на Братській Трапезі не згадано за УАПЦ 1921 року, за священномученика митрополита, єпископів і священників, які загинули смертю мучеників, стоячи в обороні відродженої Церкви і перетинаючи шлях безбожникам в їх диявольських прагненнях до ліквідації Церкви і знищення віруючої людності. Правда, були і відрадні два факти які показали, що рано чи пізно, а партійщина зникне в УАПЦ, про що з притиском говорив під час трапези арх. Сильвестр. Він попередив вірних про «партійників», які шкодять Церкві і з якими треба боротися, бо Церква є Установа Вічності, а партії ні.

Вірні, що завжди були за Єдину Українську Православну Церкву, за порядок в ній, за очищення Церкви від всього напослого, партійного, не релігійного і навіть атеїстичного (є й такі особи) дуже занепокоєні і насторожені цим «молитовним єднанням», і вбачають в ньому скоріше партійне, а не церковне поєднання. Так чи інакше, але всяка партійна контрола чи то партійне керівництво поданої УАПЦ, якщо вона (контроля) відбудеться, приведе до нових ще більших криз, до росту тих єпархій, які так поборюють вищеназвані партії під орудою єп. Варлаама. Божу справу треба робити з чистим сумлінням, по-Божому, пам'ятаючи що за свої вчинки треба буде відповідати перед Богом і своїм скривдженням Народом.

Квітень 1963 р.

В. Черненко.

Світлій пам'яті мого вчителя

(СПОГАД ПРО СВ. ПАМ. АРХ. ЮРІЯ ЖЕВЧЕНКА)

Які милі й дорогі спогади!.. Це ж були часи «краси відродження країни» — часи відновлення Української держави і спонтанного піднесення національної свідомості народних мас. Це були часи зросту новітнього українського ренесансу, що в заграві революції, а потім в розпалі збройної визвольної боротьби, яка продовжувалася в різних відмінних формах і досі, віщує в прийдешньому перемогу в Україні християнства над безбожництвом і української державної волі над московським загарбництвом...

Молоді літа, яскраві переживання і незабутні спогади про те, як я ріс у своїй духовно-національній істоті. Тому сприяли не тільки ірраціональні моменти відродження духа предків та впливи батьківської вишкови. Великою силою діяла на мене і та наука, яку викладали в мою свідомість мої учителі тіт дитячих, юнацьких і вже дорослих. Ту останню науку в Україні дістав я в Українській Інструкторській Школі Старшин у Києві в 1918 році за Гетьмана Павла Скоропадського. До неї я записався, бажаючи після закінчення тієї школи вступити в кадри регулярної української армії. В тій школі, крім військових дис-

циплін, нам, колишнім старшинам російської царської армії, викладали також основні предмети українознавства.

Відсмо, що найбільше сліду в пам'яті учнів, в їхній свідомості й вихові лишає по собі такий педагог, що вмів вкласти свою душу у виклади лекцій та своїм особистим впливом і персональною симпатією до себе викликає глибоку увагу до науки та пошану й любов до своєї особи. Таким незабутнім професором з тих часів у моїй пам'яті лишився священник шкільної церкви в ІШС о. Юрій Жевченко*). Він викладав українську літературу.

Як гарно, як захоплююче він умів викладати нам перли тієї науки! Свої лекції він читав не лише як умілий промовець, але і як український патріот. Він знав, що перед ним військові старшини, серед яких було багато не тільки з боєним стажем, але й з довго-

*) Пізніше Сквирський Єпископ, а потім Полтавський і Одеський Архiepіскоп УАПЦеркви. Він загинув смертю мученика в московському советському концетраку в Караганді.

літньою російською освітою. А та ж освіта лишила в їхній пам'яті певне настановлення, а може й переконання, що російська література репрезентує великі ідеї, а російські класики є всесвітніми величинами. Тому перед професором української літератури тут стояло дуже солідне і нелегке завдання: показати не лише те, що крім «аднаво Шевченкі» є ціла плеяда українських мистців слова та дати не лише формальне знання про їхню творчість, але й викликати у слухачів свідомість і нові переконання, що українське письменство дорівнює своїм багатством не лише російській літературі, але й світовій як ідеями, так і корифеями — нашими класиками. І о. Юрій умів показати, що наша література є доказом самобутності нашої культури і що вона своїми ідеями була боротьбою за визволення України, яку (боротьбу) маємо ми продовжувати і закріпити збройною службою. Мистецьким же читанням цитат з творів українських письменників та декламаціями поезій о. Юрій нас просто чарував. Він так цікаво будував свої виклади, що було насолодою його слухати. Але не лише викладами він нас притягував до себе. Прекрасні були і його проповіді на Богослужбах, що відбувалися у нас українською мовою.

А що найголовніше і історично-пам'ятне для мене лишилось на все моє життя, як провідний стимул у праці й службі Батьківщині, то це була присяга, яку я склав на руки незабутнього дорогого пан-отця в 1918 році.

Пригадую той осінній, але ясний і теплий день на Звіринці в Києві, де містилася наша Інструкторська Школа старшин в будинку колишньої російської інженерної військової школи... Всі старшинські сочні вишикувались при зброї на майдані перед школою. Очікують урочистого церемоніалу. Серед майдану посередині підвищення для Богослужби... Ось під'їждить авто з Військовим Міністром Української Держави генералом Рогозою. Для його зустрічі залунала команда начальника школи генерала Максимова: «Струнко! Панове Старшина!» Міністер приймає рапорта, вітається і незабаром нова команда: «На молитву! Шапки геть!». І ми вже слухаємо проповідь пан-отця Юрія... В світло-сяючих ризах вже своєю любимою нами поставою вабить слухати його слова... Милим, душевним та чітким голосом та щирою, добірною рідною мовою вітає нас з наближенням величного моменту святої присяги...

...З широких просторів рідної землі злетілись Ви, неначе орли, в Київ, щоб тут злітуватись у найвищій свідомості любови до своєї неньки-України, щоб приготуватись до найсвятішого завдання — закріпити, зміцнити, а коли прийдеться, то і боронити свій край і нарід від віковичного ворога-москаля червоного, чорного, чи білого... Тепер Ви, піднесені в своїй національній свідомості та підвищені у військовій науці, розійдетеся знову по всій Україні, щоб творити ту першу силу й найголовнішу — козацьку, без якої ні охорона, ні боротьба за те щастя, що ми тепер маємо — Вільну Українську Державу — є немислимі. Лише своя сила — своє військо зможе утримати свою волю і свій лад у своїй хаті... Ви покликані ту силу творити. Помоліться же, щоб Господь Бог Вас побла-

гословив на тєє святе діло: вірно служити... на честь собі і на вічну славу нащадкам Вашим!..

Це був зміст його надхненних слів. Зачався урочистий молебень живою українською мовою. Співав старшинський хор під орудою сотника Афонського. При кінці молебня відбувалась присяга.. Це після 250 років її забуття було відновлено українську військову присягу наказом Гетьмана України військовий сфідції Української Армії й Фльоти з 20. липня 1918 року, ч. 339.

Пригадую, як пан-отець проголошував слова присяги, а ми слово в слово урочисто, твердо, голосами кількох сотень старшин за ним присягали, два перста правої руки піднесши догори. Ось слова тієї історичної присяги:

«Обіцяю й присягаю Всемогущим Богом і Святим Євангелієм, що буду служити, не жаліючи свого життя, вірно і щиро аж до останньої краплі крові Українській Державі і Ясновельможному Гетьманові, Верховному Вождєві Української Армії й Фльоти. Я буду ставити в усіх випадках якнайбільший опір ворогам Української Держави, буду пильнувати всіх інтересів Української Держави й свято берегти доручену мені службову таємницю і слухатись без заперечень усіх наказів для потреби служби й держави, совісно виконувати всі мої обов'язки й нічого задля власної користі не робити такого, що перешкодило б моїй службі й присязі. Я ніколи не покину своєї частини й свого Прапора і в усіх випадках буду поводитися, як личить чесному, вірному, совісному, хороброму й свідомому (офіцерові або воякові). Хай мені в цім Бог допоможе! На закінчення цілую Св. Письмо і Хрест мого Спасителя. Амінь.»

Військовим ладом зі зброєю в руці підходимо до Святого Хреста і Св. Євангелії, прикладаємось до них устами, потім цілуємо український шовковий прапор і своїм підписом під текстом присяги скріплюємо своє слово.

Незабутні хвилини глибокого, найвищого морально-релігійного почуття обов'язку перед Батьківщиною і її Сувереном тоді наповняли душу.

І коли ту священну в моїм житті подію, що піднесла мене тоді в почесне звання українського старшини, згадую тепер, через 45 років, коли я вже став «літнім» ветераном нашої Визвольної Боротьби, то в ту мить молодшаю.

І знову в уяві встає золототерхий Київ і той майдан перед старшинською школою на Звіринці, а напроти, у далечині — Лиса Гора, а ліворуч внизу Дніпро, а за ним у млі рідна Полтавщина.. А переді мною в золотосяйких ризах наш дорогий пан-отець Юрій Жевченко — мій військовий хресний батько і його милі, вдумливі очі.

Хай же Господь Бог Милосердний пошле Йому мученикові за Бога й Україну, до чого він присягав і нас, вічний спокій і в селищах праведних оселить. Амінь!

Квітень 1963 р.

А. Андрійченко

Єднайтеся в Братство спільноти української православної за незабутнім навчанням Митрополита-мученика Василя Липківського.

Англiканська Церква i ми

Тижневик «Новий Шлях» подав новинку, що між Англіканською Церквою й методистами провадяться розмови в справі об'єднання.

Англiканська Церква — це урядова Церква Англії, єпископів якої призначає король, а зміни устрою може перевести лише за згодою Парляменту. Це спричинило свого часу вихід із складу її вірних, які закидали проповіді Англіканської Церкви, що вони на послухах можновладців. Вони назвали себе методистами й глянено провадили самоудосконалення життя. Об'єднання наступить при умові, що Англіканська Церква виступить з урядової залежності. Справи свого устрою вирішуватиме на Соборах, а єпископів вибиратимуть виборці, члени громад делеговані на Собор.

Коли ми читаємо повісті Чарлса Дікенса, то нас вражають ті моральні злидні, що панували колись в старі часи серед англійців. Важко повірити, що сьогоднішні чемні, доброзичливі й духовно вигривалі англійці — це нащадки їх. Величезну працю в цій сміні запровадила Англіканська Церква. Духовенство й вряні Церкви з самопосвятою йшли серед занедбане рубітництво й переконували його, що добробут і духовне щастя наступлять лише тоді, коли вони духовно переродяться й стануть один для другого добрим прикладом доброзичливості й допомоги ближньому. Величезна праця їх витворила тип сучасного англійця.

Церква в них — це вишкіл духовного життя і кузня характеру. Провід Церкви гідний пошани з національного й морального боку і служить прикладом для наслідування. Це ми відчули під час нашого перебування в таборах. Все це дає англійцям можливість провадити легко громадське життя, оминати суспільні небезпеки, переживати життєві завірюхи й інше. Росіяни вважають їх безблагодатними і неканонічними, а греки лише благодатними, але англійці на це не звертають уваги.

Дотепні французи називають усіх вихідців із Сходу Європи «Слов'янські душі», розуміючи під цим, що це люди, які не здібні збагнути, навіщо вони народилися на світ і чого вони хочуть. Наприклад, коли бувший архієпископ Іван Теодорович в своєму прагненні благодаті пересвятою звернувся до Американської Єпископальної Церкви в цій справі, то там його дуже добре зрозуміли й він дістав глумливу відповідь: — «Ми можемо Вас пересвятити в цілком непомітній формі, але вимагаємо, щоб Ви й вся Церква перейшли у відправах на англійську мову». Це треба розуміти так: Коли ти соромишся й зрікаєшся пошвати свого рідного народу, то й зречися його перед усім світом із своїми вірними. Хай всі знають, хто ви такі.

Мабуть о. Іван Теодорович не зрозумів тієї відповіді й, певно, став хвалитися, бо про це вже знає вся вулиця.

Ми політично й духовно не розсварені. Опинившись в розсіянні ми принесли з собою старосвітські, хуторянські світогляди, які тут зовсім ні до чого. В перші повсенні роки в світі була ще економічна порожнеча й багато праці. Наші люди збагачувалися, стали самовпевнені, але коли почався застій, то виявилася наша нездібність і невідгодованість до громадського життя. Певні політичні кола це передбачали і заздалегідь багато років готували павутиння щоб захопити українське життя. Це їм пощастило, але їх замираючий вже старий світогляд безсилий був втримати його, витримати удари ще слабого, але молодого світогляду.

Боротьба ще точиться. Дух старого канонізму вже видно, що котиться в могилу й його смерть неминуха, але питання, чи наші люди зрозуміють дух життя випередивших духово нас народів і пристосують його до нашого?

Дмитро Савкевич.

Католики про Митрополита Василя Липківського

Надаючи великого значення звільненню митр. Йосифа Сліпого з советського заслання-каторги, щоденник «Свобода» з 23 лютого ц.р. надрукувала передову статтю в якій згадала про замученого більшовиками-безбожниками бл. пам. Митрополита УАПЦеркви Василя Липківського, як одного з тих що провадив безкомпромісову боротьбу за духово-національне визволення України. Ми з великою приємністю вітаємо цей добрий вияв ставлення «Свободи» до Митрополита-Мученика УАПЦ 1921 р., і нехай він послужить прикладом багатьом із багатьох православним українцям, що ще й сьогодні ставляться з застереженням до всього того, що відбулося в Києві в 1921 році, а особливо тим зі священослужителів, які дозволяють собі у різних виявах зневажати пам'ять Митрополита-Мученика. Зважаючи на те, що багато з читачів «Церква й

Життя», читають «Свободу» не регулярно, і могли цю передову статтю пропустити, ми подаємо її повністю. (Ред.)

«Боротьба українського народу за свою волю і незалежність є сьогодні пророчестим фактом, який захоплює інші народи. Таким фактом є і героїчний спротив нашого народу окупантам, що посягали по його землю та його багатства. Це відноситься, зокрема, до українського спротиву найбільшому і найстрашнішому з усіх його ворогів, червоній Московії. А символом того героїчного спротиву залишаться назавжди найвищі духові репрезентанти української нації, — першодіархи українських Православної і Католицької Церков, їхні митрополити Василь Липківський і Йосиф Сліпий.

Доля і мартирологія обидвох митрополитів відома. Митрополит Липківський, фактичний творець неза-

лежної від Московії Української Автокефальної Православної Церкви, від 1921 р. аж до свого зникнення в підвалах ГПУ в 1933 р., перейшов неймовірні тортури комуністичного терору та переслідувань. Характеристикою цього величя-мученика, що силою свого духа, своєї волі і віри, нарешті, своєю смертю заперечив і переміг комуно-московську імперію, можуть послужити його слова на Соборі УАПЦеркви в 1927-му році, коли терор ГПУ досяг найвищої міри і ніхто з учасників Собору не поважився забрати слово. Але його забрав митрополит Липківський, звертаючись до приїзних: «Чого злякались і мовчите? Чого перестрашилися? Хто могутніший за Бога? Кого крім Нього маємо боятись?» Так мовив і так поступав митрополит УАПЦеркви Василь Липківський. Не злякався нікого і нічого на землі, не злякався і самої смерті, яка зустріла його з рук большевицьких катів. «Христос будував Церкву не лише тоді, коли міг вільно благовістити, але й тоді, коли на хресті страждав. Я мушу вважати керівництво Церквою можливим за всяких умов, коли на те буде воля Христова, воля Церкви», — говорив митрополит Липківський при іншій нагоді.

Достоєнно так само поступив і первоієрарх Української Католицької Церкви, митрополит-ієсповідник Йосиф Сліпий, наслідник Великого Митрополита, також колишнього «царського в'язня» Слуги Божого

Андрея Шептицького, опинившись в подібних обставинах. Ані руїна очолюваної ним Церкви, ані мученицька смерть інших її владик, ані терор, ані постійна загроза мученицької смерті, ані часом гірших від смерті майже два десятиліття страшної каторги не злякали його, не захитали його віри. Величезна імперія із найбільш рефінованим терористичним апаратом не перемогла духа цих двох вельмож українського народу, Українських Церков. Навпаки, вони перемогли імперію, заперечивши її — митрополит Сліпий своїми терпіннями, а митрополит Липківський і своєю смертю.

І знову пригадується промовиста ілюстрація в одній із американських газет під час великого большевицького терору в Україні. На тій ілюстрації збожеволілий диктатор стріляв з кулемета у величну постать Духа, на якій видніе напис «Україна», а нижче слова: «Диктаторе, ти не можеш розстріляти Духа».

З такими прикладами і символами українського спротиву не можна мати і найменшого сумніву щодо великого, вільного та щасливого майбутнього українського народу. Якщо терористичну, рабовласницьку імперію можуть перемогти сильні духом і вірою в Бога одиниці, то її кінець-кінцем переможе й сильна віра в Бога, своєю відданістю ідеалам волі і незалежності українська Нація.

в

Голос скривджених

До парафіян української православної парафії св. Володимира, УПЦеркви в Ембрідж, Америка.

Дорогі парафіяни! Прозрійте, огляньтесь навколо себе і здоровим розумом розберіть, що діється в нашій церковній громаді. Ми, старші віком люди, піонери, що ще лишилися в живих, тяжко працювали, щоб побудувати нашу святиню. Ми пережили тяжку депресію, і не раз відмовляли собі і своїм дітям у життєвих потребах, а давали свої, тяжкою працею здобуті, центи на свою церковцю і рятували її від занепаду.

Наша святиня мала бути народнім пристанищем і мала служити Богові і Українському Народові. З нашої Церкви мають нестися молитви за наш рідний край, матір-Україну, за поневолений московсько-комуністичним окупантом наш нарід. Та, на превеликий жаль, у нас сталося зовсім навпаки. Людина, яка мала б бути вдячною за хліб, теплу хату, ложку і миску та ще й платню, а вона нас називає в нашому святому Храмі Божому «червоними», большевиками, монголами і т. д.

Дорогі Браття! Спитайте самі себе, чи та наша українська православна церковця, яку ми тяжкою працею збудували, має бути домом молитви? Чи домом ненависті й розбиття, яке у нас тепер настало? «Подяка» за це належить нашому пастиреві, який проповідує не любов, а ненависть між нами.

Хто ходить по хатах наших членів і ширить злобу поміж нашими людьми, як не той «апостол»? Замість ширити братерську любов, він ширить розбрат в нашій громаді. Так. За хліб ми дістаємо камінь. Запитайте самі себе, дорогі браття. Чи ви маєте повикидати тих членів парафії, які будували нашу церковцю? Нашу Українську Православну Церкву незалежну від Риму? Днесь (сьогодні), ті люди яких ми утримуємо, хочуть нас знову завести до римського налігача. За відвагу свідомих парафіян і будівничих нашої святині, які відважилися стати в обороні перед хитрощами «кореспондента», ви маєте їх викинути за двері? Цього бажає наш душпастир так, як бажав і позбувся нашого найкращого члена громади блаж. пам'яті Михайла Ощипка. От до чого дожила і дочекалася наша громада. Колись горда і славна на всю Пітсбурщину своєю церковною і народньо-громадською працею. А тепер? Тепер сумно в нас, дуже сумно.

Та ми не зневіряться, а єднаймося і зробім лад у нашій громаді. Час уже пізнати вовка в овечій шкурі та сказати йому — нехай туди йде, звідки прийшов, а нам дасть спокій.

Оборонці правди і своєї Церкви
(Піонер з Ембрідж, Па., Америка)

Царство Небесне духа вище за царство князів віку цього

ПЕРЕСВЯЧУВАЧІ

За часи відродження нашої Церкви на Україні я був в Чехії на еміграції, і діставав листи від батька, священника УАПЦеркви, що мені писав про життя на півдні Поділля.

В одному селі люди наслухалися оповідань про Рідну Церкву й обміркувавши справу вирішили приєднатися до Неї. В одну з неділь вислали до сусіднього містечка делегатів, щоби побули на відправі в містечковій церкві і переказали віруючим свої вражіння. Заздалегідь, повідомлена про це українська парафія, відповідно й добре підготувалася, і відправа була така урочиста й гарна, що зачарувала прибулих і ті повернулися до дому й оповіли про все, що там бачили.

Своєму парафіяльному священникові, що відмовився пристати до їхнього бажання виповіли й повідомили, що за тиждень часу відвезуть його до містечка, щоб шукав собі працю. В неділю приїхав до них вже український священник, і на велику радість цілого села відправив Богослуження в рідній мові.

В понеділок ранком, всі пішли в поле працювати і лише одна бабуня спізнилася, і вже перед полуднем ішла в поле близько церкви. Церква була відчинена й було чути співи. Зайшла до середини і все зрозуміла. Місцевий священник і ще два інші, провадили пересвяту церкви.

Побачивши це, бабуня чим швидше, побігла в поле і повідомила своїх односельчан. Обурені селяни прибігли до села з буками, оточили церкву з наміром почати вчити неспрошених святих.

Перелякані церковники поховалися у вівтарі й відмовилися звістити вийти. Шануючи святість церкви, селяни поставили біля дверей варту хлопців з палицями й наказали їм: — «Вони там голодні не всидять і вийдуть. Приведіть їх тоді, і ми після громадського суду, дамо їм буків».

Церковники вночі, виважили вікно і через нього повтікали. Були чорноволосі, а з переляку стали сиві. Про цю подію було подано до Львівського «Діла» й там було вміщено про це допис. С. Д—РО.

Голос з ворожого табору

Хвальна Редакціє.

Ніколи не мав я наміру входити в переписку з Вашою групою людей з т. зв. «Соборноправної Української Православної Церкви 1921.», але перечитавши останні два числа Вашого журналу, в якому поміщено Вами (мова йде про чч. 5/26 і 6/27, 1961 р.) так дуже багато дешевого матеріалу про «висвяту» Прот. Василя Липківського в «митрополита» — я вважаю за обов'язок своєї честі, щоб заявити Вам таке: даремні всі Ваші намагання, даремна і безхосенна є Ваша писанина та криклива пропаганда з переконуванням кожної української людини про правосильність «висвяти» Прот. Василя Липківського Уся Ваша праця засуджена вже давно на цілковитий неуспіх.

Коли б Ви були чесними послідовниками Покійного Прот. Василя Липківського, то давно була для Вас пора зрозуміти те, що писав Прот. Василь Липківський, а саме: «Можна наперед сказати, що спосіб утворення ієрархії на соборі 1921 р. не буде визнаний ні православними Східними патріярхами чи синодами, ні Західним папою, ні іншими ієрархічними Церквами»... Цитую ці слова з Вашого журналу ч. 5/26, стор. 9., і вповні погоджуюсь з Прот. Василем Липківським в цьому випадкові кожнісінкй чоловік, який не бажає руйнувати свою Православну Церкву. Найкращим приміром та дороговказом для Вашої маленької групи є чин самого ВПреоосвященнішого Митрополита Івана Теодоровича, який зрозумівши порожнечу «висвяти» Прот. Василя Липківського, — мусів вступити на єдиний та правдивий шлях висвяти Вселенської Православної Церкви.

Крім цього хочеться сказати Вам, що коли вже не було ані одного багнета в українських руках, щоб захищати Україну та її Православну Церкву, — від во-

рожкої навали, коли не було ані квадратного метра вільної української території, — чин проголошування хоч би навіть церковної незалежності мусів бути засуджений на невдачу. Автокефалії здобувається державною силою урядованої держави, яка має можливість свої домагання і рішення підперти своїм авторитетом. Яка сила могла стояти за автокефалію Української Православної Церкви в 1921 р., коли самі українці прогавили нагоду здобути волю Україні й Церкві.

Ваше писання про події 1921 року — це переливання з пустого в порожнє. Претендуєте на першенство, ніби бажаєте спокою, а своїх противників обливаєте болотом. Називаючи Прот. Василя Липківського «священномучеником» — виставляєте себе на кпини, та висміюєте Православну Церкву.

Ніколи я не звертався до Вас про висилку мені Вашого журналу, отже прошу Вас не висилайте мені його далі, бо коли я захочу читати гумористичний часопис, то я його собі сам запропагантую. З християнським привітом, Прот. Михайло Фляк.

Від Редакції.

Лист Прот. Михайла Фляка є дуже характерний і багатозначущий, бо так, наскільки нам відомо, думає не лише автор листа, а і багато інших священнослужителів, але слова ми зараз не забираємо, а подаємо його на розсуд наших Читачів з бажанням почути спочатку їх голос, до чого і закликаємо. Прот. Михайла Фляка ми ближче не знаємо, а нам відомо лише те, що це бувший священник Української Греко-Православної Церкви в Канаді, що є під зверхністю Митрополита Іларіона Огієнка. Відомо нам ще й те, що Прот. М. Фляк, виключений зі складу духовенства УГПЦ в Канаді, що нам точно відомо з офіційного повідомлення Консисторії Церкви, поданого в журналі

«Вісник», ч. 3 (1975), за 1-ше лютого 1963 р. Наводимо дослівний текст цього повідомлення: з Канцелярії Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді. «Цим подається до загального відома, що, починаючи з днем 27-го грудня 1962 року, о. Михайло Фляк, не є більше в складі Духовенства Української Греко-Православної Церкви в Канаді, і, як такий, він уже більше не може виконувати свяще-

ничих обов'язків у згаданій Церкві, ні обслуговувати її вірних». За Президію Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді — Протопресвітер, Д-р С. В. Савчук, Голова. До цього додаємо, що ми не маємо певних даних про причину, що поставила Прот. М. Фляка поза УГПЦерквою, але віримо, що до часу, коли треба буде дати відповідь по змісту наведеного вище листа, ми такі матеріали будемо мати.

В. ДУБРОВСЬКИЙ

Українська Мала Енциклопедія, книжка Х-та

Восени 1962 року Адміністрація УАПЦеркви в Аргентині видала чергову книжку монументального твору проф. Євгена Онацького — «УМЕ, кн. Х», стор. 1205-1332. Як і в попередніх книжках УМЕ, що на них вже друкувались рецензії в «Церква і Життя», і в цій Х-ій книжці не забуто висвітлити гасла, що стосуються УАПЦеркви Соборноправної Київської, відродженої в 1921 році. Насамперед треба згадати біографічну замітку про архієпископа УАПЦеркви о. Степана Орлика (стор. 1241), що її написано на підставі опису життя, служіння й мучеництва цього ієрарха УАПЦеркви в книжці о. М. Явдася — «УАПЦерква», Мюнхен-Інгольштадт, 1956 р., стор. 66-67. Але нашу увагу притягає розбіжність щодо дати висвячення о. С. Орлика на єпископа: у о. М. Явдася — 30 жовтня 1921 р., а в УМЕ — 20 жовтня 1921 р. Митрополит Василь Липківський, що висвячував о. С. Орлика на єпископа, зазначив загально, що висвята о. Нестора Шараївського, о. Івана Федоровича, Спександра Яреценка, о. Юрія Міхновського і прот. Степана Орлика відбулися на Соборі УАПЦеркви 1921 року «з 25-го по 30-е жовтня» з участю Митрополита Василя (Митрополит Василь Липківський — «Історія Української Православної Церкви, Розділ 7-й: Відродження Української Церкви», Вінніпег, 1961 рік, сторінок 42). Оскільки Митрополит Василь Липківський назвав отця С. Орлика останнім з цих п'яти осіб, — то дата висвяти отця С. Орлика подана в праці о. М. Явдася — 30 жовтня 1921 року, — виглядає певнішою, ніж дата в УМЕ. Можливо, що це є друкарська помилка в УМЕ. На жаль, автор УМЕ не використав інших відомостей про життя й діяльність арх. Степана Орлика, що їх опубліковано в книжці проф. І. Власовського — «Нарис історії Української Православної Церкви», т. IV, ч. 1-ша, а саме: про приїзд прот. С. Орлика з Тифлісу (Тбілісі) до Києва на травневий 1921 року Собор Київщини та про спробу його дістатись, разом з о. Павлом Погорілкою, знову до Тбілісі, щоб, відповідно до ухвали цього Собору, бути там висвяченими на єпископів для УАПЦеркви католикосом Грузії Леонідом, та про подорож о. С. Орлика й Погорілка до арх. Парфенія (Полтава) та єп. Агапита (Катеринослав-Січеслав) і про висвяту о. С. Орлика на єпископа «традиційним шляхом» (стор. 97-98 і 125); про залишення арх. Степаном Житомирської катедри у 1924 році та переїзд його до Бердичівсько-Шепетівської округи і про да-

ту початку його священства на Волині з 1916 року (стор. 144); про підпис архієпископа Степана Орлика під Статутом ДХЦеркви з 1924 року (сторінка 185); про участь архієпископа С. Орлика на Соборі Волинської Округової Церкви в Житомирі 23 лютого 1927 року (стор. 237); про перебування арх. С. Орлика на Соловках (стор. 334 і 337-338). Несумнівно, що тепер, після низки поважних публікацій щодо історії УАПЦеркви 1921 року, вже настав час для точнішого визначення фактів і дат при описанні відродження, життя й мучеництва УАПЦеркви, ніж то було можливе раніше.

Другою біографічною завіткою щодо ієрархів УАПЦеркви 1921 року є надто коротка стаття — «Павловський Іван-єпископ УАПЦ» (стор. 1270), що до неї джерел не наведено. Справді, й у праці о. М. Явдася біографія арх.-митр. Івана Павловського описана теж дуже коротко (стор. 73-74). Між тим ця ніби контрольна постать серед ієрархів УАПЦеркви 1921 року заслуговує несумнівно більшої і справедлившої уваги, ніж оці необгрунтовані характеристики його проф. Є. Онацьким: «став слухняним виконавцем наказів ГПУ» або «в 1930 р. за призначенням ГПУ робиться третім митрополитом відновленої на короткий час УАПЦ» (стор. 1270). Багаточисленні згадки за митр. Івана Павловського в праці проф. І. Власовського, т. IV, ч. 1-ша, дають чимало для висвітлення чини й думок цього ієрарха УАПЦеркви, наприклад: висловлення арх. І. Павловського про те, що «всесоборна святата» ієрархів на Соборі 1921 року не була актом «вимушеним обставинами і тільки оправданим стародавньою практикою часів до-Вселенських Соборів» (думка проф. І. Власовського), а була «найвищим ступенем церковної творчості», коли «Українська Церква дбала про розвиток вищих форм життя» (стор. 118-119, цитата взята проф. І. Власовським з статті арх. І. Павловського — «Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор» в журналі «Церква і Життя» 1927 р., ч. 2-3, стор. 204); призначення його Президією ВПЦРади наприкінці 1926 року керівником двох округ — Чернігівської та Ніжинської (стор. 140); про його священство з 1914 року та про обрання 1 грудня 1926 року на Округовому Соборі УАПЦеркви в Харкові на архієпископа Харківського, де він почав служити з 1927 року і був відповідальним редактором органу УАПЦеркви — «Церква і життя», що його матеріально підтримував українсь-

кий меценат І. С. Гаращенко (стор. 143-144 та 238); про статті арх. І. Павловського в «Церква і Життя» — «Перший Всеукр. Православний Церковний Собор», «Священий Собор єпископів України», «Собори перших віків християнства» («Ц. і Ж.» ч. 2-3, стор. 151-171, 183, 194, 197-205, стор. 156); про заарештування арх. І. Павловського органами ГПУ восени 1926 року (стор. 168); про участь його як заступника голови Великих Покрівських Зборів ВПЦРади 25 жовтня 1926 року в Софії Київській (стор. 170); про поминання арх. І. Павловського «Слобожансько-Донецьким», як протест проти заслання органами советської влади архієп. Харківсько-Слобожанського Олександра Яреценка (стор. 175); участь арх. І. Павловського і бр. Івана Гаращенко при переговорах Митр. Василя Липківського з представниками уряду УССР 18 березня 1927 року в Харкові (стор. 176); відослання Митр. В. Липківським листа Шелухіна з 18. VI. 1925 р. до арх. І. Павловського як відповідального редактора «Церква і Життя» (стор. 178); про заснування в 1927 році Видавничої Комісії в допомогу відпов. редакторів арх. І. Павловському в Харкові (стор. 230); про добру організацію фінансів Харківської Церковної Округи за арх. І. Павловського в 1927 р., де була вповні проведена соборноправність Церкви (стор. 265); про підпис арх. І. Павловським «Меморандуму Пленуму ВПЦРади відносно єднання Церков і Вселенської Христової Церкви» з року 1924 (стор. 267); про обрання арх. І. Павловського до Комісії для підготовки до послання Церков на Всел. Микільських Зборах УАПЦеркви 1928 року (стор. 284); арх. І. Павловський у проєкті Харківської Церковної Округи в 1928 році (стор. 311); арх. І. Павловський на становищі митрополита УАПЦеркви і Голови Всеукраїнської Церковної Ради в Харкові з грудня 1930 року і його лист з 5 серпня 1931 року до церковного проводу УПЦеркви в США і Канаді на руки арх. Іоанна Теодоровича про Надзвичайний Собор УАПЦеркви у Києві 28-29 січня 1931 року та про ліквідацію керуючих органів УАПЦеркви, але не ліквідацію УАПЦеркви як такої (стор. 321-322); про перейменування Митрополита УАПЦеркви Івана Павловського на «Митрополита Харківського і всієї України» (стор. 323); про обрання на митрополита УАПЦеркви арх. Івана Павловського (стор. 324-325), заборона Митр. Івану Павловському советською владою богослужити на святі Різдва св. Іоанна Предтечі 7 липня 1931 року в м. Переяславі і перепрошення його потім Харківським ГПУ, як ніби за помилку місцевих органів (стор. 326); про переїзд Митр. І. Павловського в 1934 році з Харкова до Києва та службу його в новообраній катедрі — старовинній Українській церкві на Подолі і про арешт його в травні 1936 року в Черкасах, куди він був змушений виїхати з Києва та про заслання його до Казахстану (стор. 329); таємна відправка Панахида за впокій душі Митрополита-Мученика Миколая Бороцького Митрополитом Іваном Павловським у жовтні 1933 р. (стор. 334); про останні роки існування Церкви та діяльність і долю Митр. І. Павловського (стор. 341); про оцінку проф. І. Власовським діяльності Митр. І. Павловського — «як митрополит Іван Павловський, що до кінця УАПЦ в Україні робив, що міг, для продов-

ження життя тої Церкви» (стор. 343). Тому неповну замітку про Митр. І. Павловського й необґрунтовану оцінку його проф. Є. Онацьким в УМЕ, кн. X-та, ми повинні відмітити як недолік.

Поза тим, в X-й книжці УМЕ є чимало цінних статей, що мають відношення до історії Укр. Прав. Церкви. Зазначено, наприклад, що генерал артилерії УНР Борис Палій (-Неїло) був заступником голови Великої Ради УАПЦ (Соборноправної) з 1947 року в еміграції (стор. 1277); дано цікаві простори статті: про Сновлення церкви Стрітіння Господнього з іконою Божої Матері Всіх Скорбящих Радости в Києві в 1923 році (стор. 1216-1217); про Партесний спів (стор. 1301-1302); про титул «Патріарх» (стор. 1310-1311); є й менші, але пестрібілі статті: про св. Ольгу, в кн. Київську (стор. 1211-1212); про Оттона 1-го (стор. 1261); про Оттона III-го (1261); про Оранту (1229); Опар (1229); м. Острог (1255); про князів Острозьких (1256); про Остромирову Євангелію (1256); про Отпускні грамоти (1261); про патріарха Паїсія (1274); про Палінодію або книгу оборони св. Східної Церкви 1621 року Захарія Кописиєнського (1278); про церковні гасла: Панахида (1283), Парастас (1297), Паремія (1297-1298), Парохія (1300), Пасія (1308), Паска (1308), Патерик (1309-1310), Патріярший хрест (1311); про Пересопницьку Євангелію (1332); про «Пересторогу» — видатний твір на оборону Православної Віри Юрія Рогатинця з 1605-06 років (1332).

З загально-релігійних гасел можемо відмітити такі ширші, як «Омофор» (1215), «Орган, органи» (1230), Орден (про католицькі ордени — 1231-1232)), св. Ап. Павла (1269-1270), Пекло (1317), та менші розміром: «Олива» (1208), Оливка Гора (1208-1209), Опас-опасання (1218-1219), Опрісноки (1226), Оріген (1237), Офірка (1263), Паламар (1274), Паллій, паліум (1278-1279), Паломництво (1279), Панікадило (1284), Панкратор (1287-1288), Параскевія (1296).

Багато є й статей, що відбивають народні українські вірування, обряди й звичаї, як ось Онуфрія Великого день (1218), Осижа (1250-1251), Очищення (1266), Очіпок (1266-1267), Пава, павич (1268-1269), Павутина (1273), Парубоцька Громада (1304-1306), Парування (1305-1306), Перев'язування вікон і дверей, Перев'язування дерев (1321), Перезва (1325-1326), Перейми (1326), Перелети (1327), Переляк (1327-1328), Переплывна Середа (1330), Переполох (1330-1331).

Таким чином, славне діло видання Укр. Малої Енциклопедії посувається успішно вперед. Є вістка, що книжка XI УМЕ появиться в першій половині 1963 року і коштує вона в передплаті — 1,75 дол. Всі інші книжки УМЕ, що вже надруковані, коштують по 2:00 дол. кожна. Замовлення й гроші треба посилати на адресу видавництва:

VRev. Boris Arijezuc — Casilla de Correo Cent. 160, Buenos Aires, Argentina, або в США: VRev. Iwan Tkaczuk — 132 E. - 7th St., New York 9, N. Y., U. S. A., і в Канаді: Mr. Iwan Hayduk — 11904 127- h St., Edmonton, Alta, Canada.

Допомагайте друкувати для добра українського народу історичні матеріали про УАПЦ — 1921 р.

ОГЛЯД ПРЕСИ

1000-ЛІТТЯ АФОНСЬКОЇ ГОРИ

Цього року сповняється 1000 літ від заснування на Афонській Горі першого монастиря-Лаври. З часом було тут засновано більше монастирів та скитів, які славилися великими подвигами монахів-схимників. Сьогодні існує на Афонській Горі 20 монастирів, з того 17 грецьких, і по одному болгарський, сербський і російський.

Святування 1000-літнього ювілею Афонської Лаври починається в місяці березні ц. р. Але найбільші врочистості відбудуться 25-28 травня, на які запрошено всіх православних патріархів, грецького короля, представників християнських Церков і багато визначних гостей з усього світу.

Крім 20 головних існують тут менші монастирі, або «скити»... Також на Афонській Горі є самотні келії та печери, в яких живуть і спасаються постійною молитвою та постом поодинокі монахи-«схимники».

Афонську Гору заснував р. 963-го св. Афанасій Афонський...

На Афонській Горі подвизалися і спасалися багато монахів з України. Ігумен Данило, Іван Вишенський, Паїсій Величковський та інші. В новітні часи тут заснований Скит св. Прор. Ілії (р. 1757), в якому перед I світовою війною проживало понад 400 монахів, які походили переважно з України. Між іншим, тут зберігаються чудотворні ікони Матері Божої, велика бібліотека, ризниця з часів чорноморських і запорозьких козаків та багато інших історичних пам'яток.

Тому 1000-літній ювілей Афонської Гори є також святом Української Православної Церкви і добре було б, щоб вірні, які мають можливість, відвідали цього року св. Гору і своїм паломництвом вшанували Божих угодників, що тут віками спасалися.

(«Життя і Церква», ч. 16, 1963 р.)

ЦЕРКОВНА ДЕЛЕГАЦІЯ З ССРСР В АМЕРИЦІ

З ССРСР 28 лютого прибула до ЗДА церковна делегація на зустріч у м. Денвер з американською протестантською організацією, що називається Крайовою Радою Церков, яка запросила цю делегацію з ССРСР ще минулого року.

У проводі членів-делегатів стоїть вл. Нікодим (Ростов) — архієпископ Ярославський і Ростовський, і він же керманіч Департаменту зв'язків з закордоном Московської Патріархії. (До речі, він по суті являється неофіційним фактичним правителем Російської Православної Церкви в ССРСР).

Коли ця делегація прибула до м. Денвер, то арх. Нікодим на пресовій конференції перш за все заявив: — «Ми прибули до вас із соціалістичної держави, де наш народ творить нове, динамічне суспільство. Російська Православна Церква підтримує прагнення нашого народу до дружби з усіма народами землі...»

Проти приїзду до ЗДА делегації Московської Церкви рішучий протест винесла АМЕРИКАНСЬКА РАДА ХРИСТІАНСЬКИХ ЦЕРКОВ. Ця протестантська це-

рковна організація постола, як опозиція проти Крайової Ради Церков в Америці і проти Світової Ради Церков. У своєму протесті шляхом публікацій ця організація називає цю делегацію словами «російські шпигуни», «агенти Хрущова» і т. п. Центром Американської Ради Християнських Церков є Коллінгсвуд, Н. Дж., Америка, де публікують пропагандивну літературу «Година реформації 20-го століття...». Директором пропагандивного центру є пастор д-р Карл Мекитайр, який у своєму листку «20 Центурі Реформейшн Гоур» 13. лютого 1963 р. натаврував советську делегацію, як «советських шпигунів», і повідомив, що через 418 радіостанцій в Америці буде поведено освідмовувальну роботу, щоб показати американському народові, що ці делегати — це агенти Хрущова. («Вісник», ч. 7, 1963)

КАТОЛИЦЬКИЙ СОБОР ВИМАГАЄ, ЩОБ ДО ПРАВОСЛАВНИХ СТАВИТИСЯ «УВІЧЛИВО І З ПОШАНОЮ»

Часопис «The Philadelphia Inquirer» 28. листопада 1962 р. інформував своєю кореспонденцією з Ватикану: «Місто Ватикан, 27. листопада. — У вівторок (27 листопада 1962) понад 2 000 духовних оплескували відложення папою Іваном другої сесії Ватиканського Єкуменічного Собору... до 8 вересня 1963 р... «Отці Церкви обговорювали начерк проекту з метою заохотити до воз'єднання (reunion) між Римо-католицькою Церквою і відокремленими Східними Православними Церквами...»

«Вони вимагали великого такту й респекту до Православної Церкви, що її розвиток, організація й літургія походять від Апостолів та від прадавніх Отців, які оснували її (Православну Церкву) «не будучи в історії нічого винними Латинській Римській Церкві», заявив речник Собору».

Примітка Редакції: Якщо Ватиканський Собор прийме таку ухвалу і на ділі в житті Католицька Церква змінить своє ставлення до Православної Церкви та між обома Церквами настануть християнські взаємини, тоді не потрібні зовсім заходи того ж Католицького Собору про нову «Унію».

ПРАЦЯ «ВІЗАНТІЙСЬКОГО І ПОЗАВІЗАНТІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ»

Вищезгаданий Інститут незабаром опублікує першу свою працю: ілюстрований каталог ікон художників так званої «критської школи» 16-17 століть, — твори іконописців: Михайла Дамаскіна, Клоцоса, Івана Кипріоса, Емануїла Цинфурнариса, Цанеса та інших, разом 360 ікон. Оригінали цих ікон є власністю грецької княжни Палеологіни Нотари і вони приміщені в цьому Інституті.

Візантійський і Позавізантійський Дослідчий Інститут був оснований 15 років тому спільними силами урядів Греції й Італії. При Інституті є також приміщення для учених-дослідників. Пояснення до ілюстрацій в цьому каталозі будуть подані французькою й грецькою мовами. («Вісник», Канада, ч. 6, ст.7)

ЖЕРТВОДАВЦІ

Подаючи нижче цього список жертводавців, що склали пожертви на різні цілі, Управа Братства сердечно дякує всім за допомогу й моральну підтримку, і закликає наслідувати добрий приклад. На пресфонд «Церква й Життя»: Гичар Надія — 6 дол., Дудка Кирило — 5 дол., о. Тимофій Фін — 3 дол., Ш. В. — 15 дол., Дорош Андрій — 12 дол., Шаповали М. та М. — 1 дол., Вілокур М. Максим — 5 дол., Снігир Іван — 5 дол., Музей в Оттаві, Канада — 10 дол., Др. Шлега Раїса — 10 дол., Петренко М. — 1 дол., пані-матка Кохно Віра — 5 дол., Кохно Тарас — 5 дол.

Великодній дар — писанка: Чухрій Павло — 5 дол., Товбушенко Пилип — 4 дол., Др. Міценко Михайло — 4 дол., Яременко Оксана — 5 дол., Яременко Аркадій — 5 дол., Кондратенко Петро — 5 дол., Др. Журко Ганна — 10 дол., Панасенко Іларіон — 5 дол., Ємець Параска — 5 дол., о. Олександр Явтушенко — 4 дол., Дорожко Семен — 5 дол., пані-матка Катерина Покотиленько — 5 дол., Проценко Тимофій — 5 дол.

На допомогу бідним: Яременко Оксана — 6 дол., Кохно Раїса — 2 дол., Кохно Лідія — 2 дол.

На покриття витрат 5-х Річних Зборів Братства: Др. Шлега Раїса — 10 дол.

До наших читачів

При ч. 1/34, січень-лютий 1963 р., «ЦЕРКВА Й ЖИТТЯ», Управою Братства було розіслано окреме повідомлення, яким просилося передплатити журнал на 1963-й рік. Там же говорилося й про те, що якщо окремі особи не побажають передплатити журнал, то щоб посланий примірник повернули, і що це буде свідченням того, щоб журнал надалі не висилати. Ми з великою приємністю констатуємо, що переважна частина тих осіб, що їм було послано журнал і при ньому повідомлення-прохання, журнал на 1963-й рік передплатили, гроші по ДВА долари внесли. На цьому місці, ми складаємо щиросердечну подяку всім цим особам і просимо рекомендувати наш журнал своїм приятелям і друзям. Друга частина осіб, що їм було послано журнал і повідомлення-прохання, відмовилися передплатувати журнал і посланий примірник ч. 1/34 — повернули. Цих осіб, ми також щиро дякуємо, бо вони виконали те, про що ми просили в своєму повідомленні. Але, поруч з цими двома приємними фактами, лишилося багато читачів, які ані передплати не прислали, ані повернули посланого їм примірника журналу і поставили нас в стан очікування, що негативно відбивається на видавничій справі. Виходячи зі всього цього, ми знову звертаємося до всіх тих, що одержують «ЦЕРКВА Й ЖИТТЯ», і за одержані числа грошей не сплатили, розрахуватися з Управою Братства і ліквідувати загальну заборгованість. Ми просим всіх, що мають заборгованість за журнал, не примушувати нас писати окремі листи кожному і вводити нас у непотрібні поштові витрати, а зробити так, як то зробили ті особи, що про них говоримо вище в цьому зверненні: — або прислати замовлення на передплату і гроші, ліквідувати свою заборгованість за одержані числа журналу, або прислати листовне повідомлення про відмовлення від журналу. Одержавши таке повідом-

лення ми негайно стримаємо висилку журналу. Ми ще раз просимо не створювати нам непотрібних труднощів і зрозуміти, що коли ми звертаємося до Вас, то того вимагають інтереси організації. Хочемо вірити, що нам не треба буде звертатися до кожного боржника окремими листами, і це буде для нас найбільшою приємністю.

Гроші просимо надсилати на адреси: а) «Церква й Життя» — «Church and Life», 123) N. Artesian Ave., Chicago 22, Ill., USA. б) Скарбника Управи Братства — адреса показана на стор. 24-й журналу. в) Наших закордонних представників і їх адреси показані на стор. 24-й.

За все те добре, що Вами буде зроблено — наперед щиросердечно дякуємо. УПРАВА БРАТСТВА

ОГОЛОШЕННЯ

Скликання шостих Річних Зборів Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського.

Для зведення підсумків одnorічної праці й діяльності Братства, вирішення різних важливих питань і накреслення планів на майбутнє — скликаються чергові ШОСТІ РІЧНІ ЗБОРИ на дні — 6-7 липня (субота, неділя) 1963 р. в м. Чикаго, ЗДА.

ПРОГРАМА ЗБОРІВ

В суботу 6-го липня, перед відкриттям Зборів — буде відслужений Молебень. У неділю 7-го липня, по закінченні праці, Молебень подяки і братський обід.

1. Доповідь про працю Управи за 1962-1963 оперативний рік — підсумки. Перспективи і плани на черговий оперативний рік.

2. Фінансові справи.

3. Видавничі справи.

4. Благовістя і роля Братства в ділі організації громад-парафії УАПЦ-1921 року.

5. Харитативна діяльність.

6. Інформації з місць: Уповноважених і членів Братства.

7. Обговорення доповідей і звітів.

8. Звіт Контрольної Комісії.

9. Прийняття резолюцій.

10. Обрання Управи і Контрольної Комісії.

11. Поточні справи.

12. Закриття шостих річних Зборів.

Повноправними учасниками Зборів є всі члени Братства, з правом рішального голосу, які оформили себе в членстві до 1-го липня 1963 року і сплатили повністю членські внески.

Запрошені гості користуються правом дорадчого голосу.

Якщо до 12-ої години дня 6-го липня не явиться 50 відсотків дійсних членів Братства, то Збори переносяться на 2 год. дня і відбудуться, згідно з п. 5, розд. VII, Статуту Братства, при всякій кількості присутніх членів і є правомочні.

Члени Братства і гості по приїзді до м. Чикаго, в питаннях, пов'язаних із Зборами, мають звертатися до Голови Управи Братства, бр. Яременка Аркадія Івановича на адресу: 1239 N. Artesian Ave. (телефону нема), або до члена Управи — бр. Кохно Валентина Микитовича на адресу: 2626 N. 75-th Ave., Elmwood Park, Telephon — GL 3-7428. УПРАВА БРАТСТВА.

